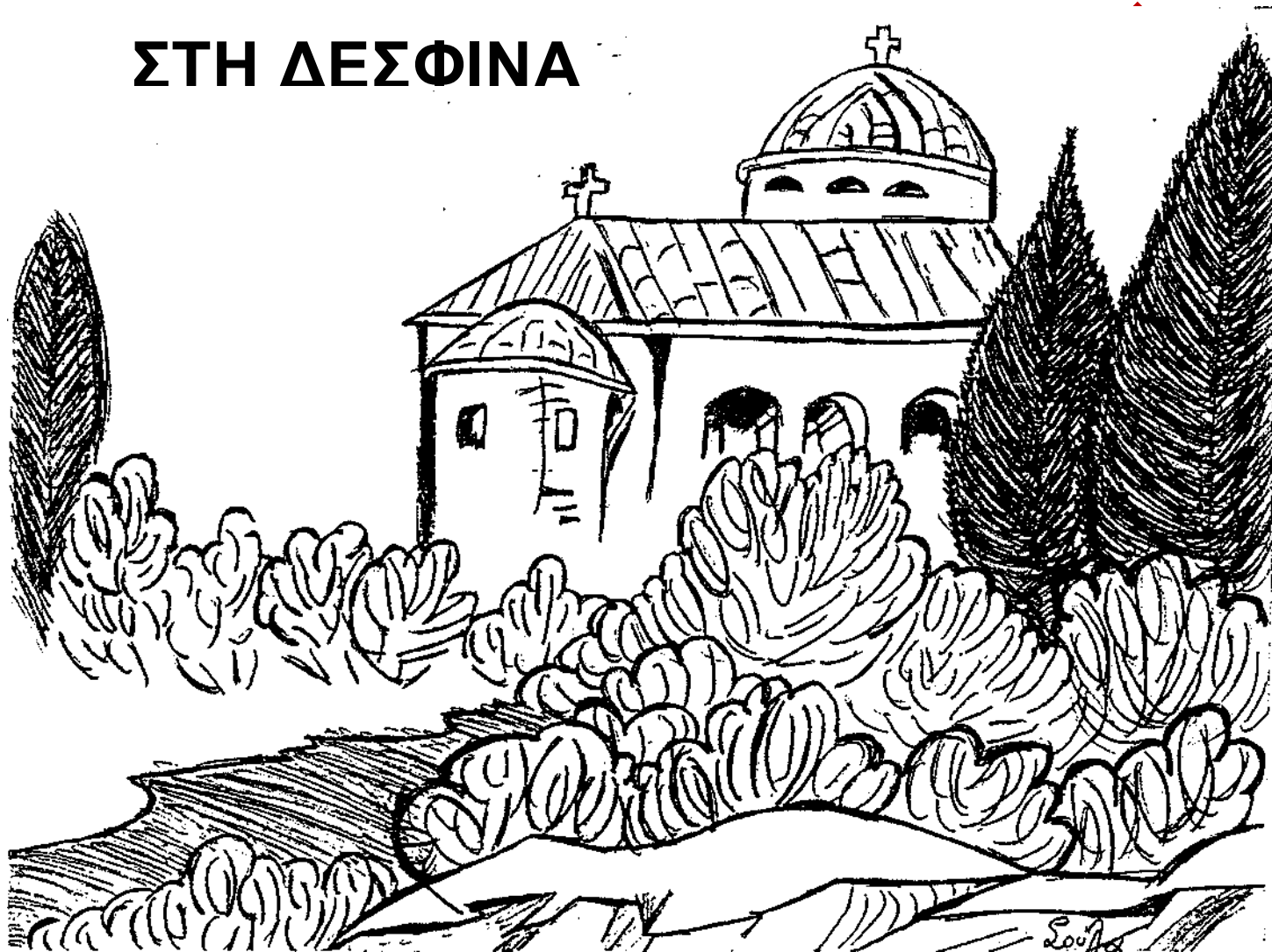

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΔΕΣΦΙΝΑΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΚΑΙ ΕΞΩΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΗ ΔΕΣΦΙΝΑ

Ομάδα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης: Τάξη Γ'
(Σχολ. Έτος 1995-96)

Συντονιστές Καθηγητές:

Ντράχας Χρήστος
Σωτηρόπουλος Γεώργιος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Όταν, στην αρχή του σχολικού έτους (1995-96), η υπεύθυνη Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης του Νομού Φωκίδας κ. **Κακκανά Λουκία** επισκέφθηκε το Γυμνάσιο Δεσφίνας και πρότεινε την ανάληψη από τη Γ΄ Τάξη, υπό την εποπτεία των καθηγητών κ. **Ντράχα Χρήστου** (Θεολόγου) και **Σωτηρόπουλου Γεωργίου** (Φιλολόγου) ενός προγράμματος με θέμα τις Εκκλησίες και τα εξωκκλήσια της Δεσφίνας, κανείς μας δεν υποπτευόταν ότι ο δρόμος που θ' ακολουθούσαμε θα ήταν δύσκολος αλλά και γοητευτικός ταυτόχρονα.

Μη γνωρίζοντας το συνολικό αριθμό των εκκλησιών, απευθυνθήκαμε στον ιερέα του χωριού μας κ. Χαράλαμπο Σκαλτσώνη για περισσότερες πληροφορίες. Και τότε νοιώσαμε την πρώτη έκπληξη: η μικρή μας κομόπολη, των 2000 περίπου κατοίκων, έχει 37 εκκλησίες και εξωκκλήσια στα όριά της. Το φαινόμενο αυτό εξηγείται, τόσο λόγω της μεγάλης έκτασής της (η Κοινότητα Δεσφίνας είναι η μεγαλύτερη σε έκταση Κοινότητα της χώρας, με εμβαδόν 149 km²) όσο και λόγω του ανεπτυγμένου θρησκευτικού συναισθήματος των κατοίκων της.

Πράγματι, όπως διαπιστώσαμε κατά την πορεία της ερευνάς μας, όλες οι εκκλησίες χτίστηκαν με: δωρεές ευσεβών χριστιανών, οι οποίοι τις υπηρέτησαν ως το τέλος της ζωής, τους ως επίτροποι και κληροδότησαν την ευθύνη αυτή και στους απογόνους τους.

Μια άλλη διαπίστωσή μας ήταν ότι οι εκκλησίες βρίσκοντας στη συντριπτική πλειοψηφία τους, σε πολύ καλή κατάσταση, είναι σχεδόν όλες ανακαινισμένες και βρίσκονται στη θέση παλαιότερων ναών, των οποίων οι απαρχές της κτίσης φτάνουν ως τον 7^ο αι. (Άγιος Νικόλαος στο Μακρανικόλα, Άγιος Γεώργιος παλιός, Άγιοι Ταξιάρχες, Παλιά Μονή Τιμίου Προδρόμου).

Το υλικό που συνελέγη ήταν για άλλες εκκλησίες πλούσιο και για άλλες φτωχό. Υπάρχουν εκκλησίες που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην Ιστορία της χώρας μας, όπως η Παλιά Μονή του Τιμίου Προδρόμου' υπάρχουν εκκλησίες που διαθέτουν πλούσιο και ενδιαφέροντα διάκοσμο, όπως οι Άγιοι Ταξιάρχες' υπάρχουν, τέλος, μικρά εξωκκλήσια, που χτίστηκαν από τους ζωμάχους για να μπορούν να εκπληρώνουν τα λατρευτικά τους καθήκοντα.

Η κύρια αιτία της ύπαρξης πολλών εκκλησιών στα όρια του χωριού, είναι - όπως προαναφέρθηκε - το γεγονός ότι η Δεσφίνα είναι εκτεταμένη Κοινότητα και υπάρχουν πολλοί οικισμοί πάνω στην χερσόνησο στην οποία είναι χτισμένη, όπως οι Ποταμοί, ο Βάλτος, ο Πρόσακος, η Συκιά, ο Μακρανικόλας, τα Μακρυά Μαλλιά και ο Κεραντριάς. Οι οικισμοί δημιουργήθηκαν επειδή στις περιοχές αυτές Δεσφινιώτες είχαν κοπάδια ή κτήματα και δεν μπορούσαν να πηγαινοέρχονται από το χωριό για την εξυπηρέτησή τους. Σύμφωνα με μια παράδοση, ο οικισμός Μακρυά Μαλλιά ονομάστηκε έτσι γιατί ο δρόμος από Δεσφίνα ήταν μακρύς (6 ώρες με τα ζώα) και θύμιζε μακρυά μαλλιά ή, γιατί οι γυναίκες, που πήγαιναν στην τοποθεσία αυτή από το χωριό, «έξαιναν» πάνω στα ζώα μαλλί για να εκμεταλλεύονται το χρόνο.

Οι περισσότερες από τις εκκλησίες που βρίσκονται στη χερσόνησο είναι αφιερωμένες στον Άγιο Νικόλαο, και αυτό είναι φυσικό, γιατί οι κάτοικοι των οικισμών αυτών ήταν και είναι αλιείς. Μόνο ένας οικισμός, ο Κεραντριάς δεν έχει εξωκκλήσι με τιμώμενο τον Άγιο Νικόλαο και αυτό γιατί, σύμφωνα με

μια άλλη παράδοση, από 'κει επιβιβάστηκε σε πλοίο ο Πρωτόκλητος Ανδρέας για να περάσει στην Πελοπόννησο.

Οι εκκλησίες που βρίσκονται στα βόρεια του χωριού, έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό: σχεδόν όλες διαθέτουν μια προέκταση, της στέγης προς δυσμάς, που σε συνδυασμό με την ύπαρξη κάποιων τοίχων, δημιουργεί ένα είδος πρόναου, με μεγάλα ανοίγματα. Αυτή τη διαμόρφωση καθιστούν επιβεβλημένη οι κακές καιρικές συνθήκες (οι εκκλησίες αυτές είναι εκτεθειμένες στους βόρειους ανέμους από τον χιονισμένο Παρνασσό), που δεν επέτρεπαν την πραγμάτωση ορισμένων εθίμων στο ύπαιθρο (γλέντια, χορούς, τραπέζια).

Όταν μετά από κόπους και δυσκολίες ολοκληρώσαμε την εργασία μας, διαπιστώσαμε ότι το έργο μας κίνησε το ενδιαφέρον πολλών συμπολιτών μας, οι οποίοι δεν είχαν επισκεφθεί (και πολλοί δεν γνώριζαν καν την ύπαρξη αρκετών απ' αυτές) τις εκκλησίες.

Ελπίζουμε λοιπόν πως το φυλλάδιο που κρατάτε στα χέρια σας, παρέχει κάποιες χρήσιμες πληροφορίες τόσο στον ευσεβή, όσο και στον περιηγητή -φυσιολάτρη, που θα επισκεφτεί τις εκκλησίες της Δεσφίνας. Και φυσικά θα είναι - πιστεύουμε – ένα χρήσιμο βοήθημα σ' αυτόν που θ' αναλάβει στο μέλλον μια παρόμοια προσπάθεια.

Γ.Ν. ΣΩΤΗΡΟΠΟΛΙΤΩΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΤΗΣ ΔΕΣΦΙΝΑΣ

Κατά την έρευνά μας, χωρίσαμε τις εκκλησίες της Δεσφίνας σε 5 κατηγορίες:

- Τις εκκλησίες που είναι εντός ή στις παρυφές του χωριού, οι οποίες είναι **15**.
- Τα εξωκκλήσια, τα οποία ανέρχονται σε **21**.
- Τις **3** ερειπωμένες εκκλησίες, που δεν έχουν αναστηλωθεί.
- **Μια** εκκλησία (στη Δεσφίνα) των Γ.Ο.Χ. (Παλαιοημερολογιτών)
- **Μια** εκκλησία στο «Στενό», η οποία χτίστηκε μαν από Δεσφινιώτες, αλλά παραχωρήθηκε αργότερα στην Αντίκυρα.

Συνολικά λοιπόν ανέρχονται σε 41.

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΣΤΗ ΔΕΣΦΙΝΑ

1. Κοίμησις Θεοτόκου (ενοριακός ναός)
2. Άγιος Χαράλαμπος (ενοριακός ναός)
3. Άγιος Δημήτριος (ενοριακός ναός)
4. Άγιοι Ταξιάρχες
5. Άγιος Αντώνιος
6. Αγία Παρασκευή
7. Μεταμόρφωση Σωτήρος
8. Άγιος Ανδρέας
9. Αγία Μαρίνα
10. Άγιος Νικόλαος
11. Αγία Κυριακή
12. Άγιος Γεώργιος (νέος)
13. Άγιος Αθανάσιος
14. Άγιος Νεκτάριος
15. Άγιος Ιωάννης (Καλυβίτης)

ΕΡΕΙΠΩΜΕΝΕΣ

1. Προφήτης Δανιήλ
2. Προφήτης Ξενοφών (Ξενοβός)
3. Αγία Ειρήνη (Αγιά-v-Ερήνη)

ΕΞΩΚΚΛΗΣΙΑ

1. Άγιος Νικόλαος (εν Βουνένοις)
2. Άγιος Ανδρέας (Κεραντριάς)
3. Άγιος Νικόλαος (Πρόσακος)
4. Άγιος Νικόλαος (Συκιά)
5. Άγιος Νικόλαος (Βάλτος)
6. Άγιος Βλάσιος
7. Άγιος Τρύφων
8. Άγιος Συμεών ο Στυλίτης
9. Άγιος Γεώργιος (παλιός)
10. Προφήτης Ελισσαίος
11. Άγιοι Θεόδωροι
12. Παλαιά Μονή Τιμίου Προδρόμου
13. Νέα Μονή Τιμίου Προδρόμου
14. Άγιος Στέφανος
15. Άγιοι Κωνσταντίνος και Ελένη
16. Άγιος Μηνάς
17. Άγιοι Ανάργυροι Κοσμάς και Δαμιανός
18. Προφήτης Ηλίας
19. Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος [Κατσικάς]
20. Ζωοδόχος Πηγή [Παλιοπαναγιά]
21. Άγιος Σεραφείμ [Μακρυά Μαλλιά]

ΣΤΕΝΟ

1. Μεταμόρφωση Σωτήρος

ΕΞΟΙΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΔΕΣΦΙΝΑΣ

ΠΑΛΑΙΑ ΜΟΝΗ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

Η Παλαιά Μονή Τιμίου Προδρόμου, βρίσκεται έξω από τη Δεσφίνα σε κρυφή και απόκρημνη τοποθεσία πίσω από το βουνό Ξηρογιάννη.

Ο επισκέπτης, ο οποίος θα την προσεγγίσει μόνο με τα πόδια, μένει έκπληκτος, τόσο από την αγριότητα του τοπίου, όσο και από την ωραιότητα και αρμονία του Καθολικού της Μονής, που είναι το μόνο χτίσμα της που σώζεται σε καλή κατάσταση.

Ο ναός είναι εγγεγραμμένος σταυροειδής με τρούλλο. Είναι χτισμένος από ακανόνιστες πέτρες και μεταξύ αυτών υπάρχουν συμπληρώματα κεράμων. Οι τοίχοι έχουν επιχρισθεί. Η είσοδος του ναού βρίσκεται στη δυτική πλευρά του, ενώ υπάρχουν και δύο παράθυρα, ένα προς βορρά κι ένα προς νότον, τα οποία έχουν διαπλατυνθεί μεταγενέστερα από την κτίση του ναού, γιατί κατά την πανήγυρη του ναού, η ατμόσφαιρα μέσα στο μικρό Καθολικό ήταν αποπνικτική.

Το κωδωνοστάσιο βρίσκεται στην άκρη της δυτικής κεραίας του σταυρού που σχηματίζεται, και πάνω από την είσοδο. Οι κατεργασμένες σε κανονικό σχήμα πέτρες, από τις οποίες είναι κατασκευασμένο, δείχνουν ότι πρόκειται για μεταγενέστερη προσθήκη. Πάνω από τη θύρα του ναού, εξωτερικά, υπάρχει κόγχη με εικόνα του Τιμίου Προδρόμου και δύο πλάκες, μία δυσανάγνωστη, που μάλλον είναι η κτιτορική του ναού και μία που αναφέρεται στην πρώτη ανακαίνιση του.

Από την τοιχοδομία του ναού μπορούμε να υποθέσουμε ότι χτίστηκε τον 13ο ή 14ο αιώνα. Στο εσωτερικό του ναού και πάνω από την είσοδο υπάρχει επιγραφή που μας πληροφορεί ότι ο ναός τοιχογραφήθηκε το 1660, ενώ στο τέμπλο, κάτω από την εικόνα του τιμώμενου Τιμίου Προδρόμου, υπάρχει δεύτερη επιγραφή, σύμφωνα με την οποία το τέμπλο κατασκευάστηκε το 1768.

Το εσωτερικό του ναού είναι ένα κανονικό τετράγωνο (5,65m x 5,65m) και καταλήγει ανατολικά σε τρεις κόγχες, εκ των οποίων η κεντρική είναι τρίπλευρη και οι υπόλοιπες ημικυκλικές. Στο κέντρο της στέγης δεσπόζει ο τρούλλος, ο οποίος είναι αρκετά υπερυψωμένος και διαθέτει τέσσερα μικρά θολωτά ανοίγματα, προσανατολισμένα στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα.

Το τέμπλο του ναού είναι μεταγενέστερο, ξυλόγλυπτο και δεν έχει ιδιαίτερη αξία. Όπως προαναφέρθηκε κάτω από την εικόνα του εορτάζοντα Ιωάννου Προδρόμου υπάρχει η ακόλουθη επιγραφή, που μας πληροφορεί ότι το τέμπλο έγινε το 1768:

ΙΣΤΟΡΗΘΗ ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΤΕΜΠΛΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ
ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΕΞΟΔΟΥ
ΤΩΝ ΕΥΡΕΘΕΝΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ
ΚΑΙ ΘΑΝΑΗΛ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ
ΚΑΙ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΕΥΡΕΘΕΝΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΕΝ ΕΤΕΙ 1768

Δυστυχώς, οι αρχικές εικόνες του τέμπλου δεν βρίσκονται στο ναό, γιατί, οι μεν εικόνες Δωδεκαεόρτου εκλάπησαν, ενώ τέσσερεις φορητές εικόνες μεταφέρθηκαν για φύλαξη στη Μονή Προδρόμου και σήμερα βρίσκονται στη Μονή Προφήτη Ηλία, μαζί με τη βιβλιοθήκη της Μονής.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Οι τοιχογραφίες του ναού, παρά την υπερεκατονταετή εγκατάλειψη του,

βρίσκονται σε αρκετά καλή κατάσταση και χωρίζονται σε τρεις ζώνες. Στην κατώτερη εικονίζονται ολόσωμοι στρατιωτικοί Άγιοι, Μάρτυρες και Ασκητές, στην ενδιάμεση, σε μετάλλια (κύκλο) βρίσκονται οι προτομές άλλων Αγίων και στην υψηλότερη Ευαγγελικές σκηνές

α΄ Ιερό Βήμα

Στην κεντρική κόγχη βρίσκεται η Πλατυτέρα - όπως συμβαίνει και στους περισσότερους ναούς - με απλωμένα τα χέρια και στο στήθος της, σε μέταλλιο, υπάρχει ο Ιησούς σε μικρή ηλικία.

Κάτω από την Πλατυτέρα απεικονίζονται η Θεία Μετάδοσις και η Θεία Μετάληψις και συνοδεύονται από επιγραφές.

Απεικονίζονται επίσης: η Φιλοξενία του Αβραάμ, η Αποκαθήλωσις (βόρεια κόγχη), η Γέννησις της Θεοτόκου, τα Εισόδια της Θεοτόκου, το όραμα του Πέτρου Αλεξανδρείας και η συνάντηση στο φρέαρ του Ιακώβ του Ιησού με τη Σαμαρείτισσα. Υπάρχουν επίσης οι μορφές των Αγίων: Νικολάου, Σπυρίδωνος, Βλασίου, Κυρίλλου, Αχιλλείου, Διονυσίου, Δημητρίου και Ευθάλω.

β΄ κατώτερη ζώνη

Βρίσκονται (ολόσωμοι) οι Άγιοι Γεώργιος, Δημήτριος, Πάντες, Αντώνιος, Ευθύμιος, Σάββας, Θεοδόσιος, Ζωσιμάς, Μαρία η Αιγύπτια, Μαρίνα, Κωνσταντίνος και Ελένη, Κυριακή, Παρασκευή, Μηνάς, Προκόπιος και Νικόλαος ο νέος.

γ΄ ενδιάμεση ζώνη

Μέσα σε κύκλο βρίσκονται οι μορφές των Αγίων Τιμοθέου, Ναζαρίου, Βονιφατίου, Φωτίου κ.α.

Στο εσωτερικό και πάνω από την είσοδο βρίσκεται η Κοίμησις της Θεοτόκου και κάτω απ' αυτή η ακόλουθη (ανορθόγραφη) κτιτορική επιγραφή:

ΑΝΕΣΤΟΡΗΘΗΘΘΙΟΣΚΑΙΠΑΣΕΠΤΟΣΝΑΟΣΤΟΥΤΗΜΗΟΥΕΝ
ΔΩΞΟΥΠΡΟΦΗΤΟΥΠΡΟΔΡΟΜΟΥΚΑΙΒΑΠΤΗΣΤΟΥ(ΙΩ)ΔΗΑΣΗΔΡΟΜΗ
ΣΤΕΚΟΠΟΥΤΕΚΑΙΜΟΧΤΟΥΑΝΘΗΜΟΥΥΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ
ΠΑΝΦΝΟΥΤΙΟΥΥΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΕΠΗΕΤΟΥΣΖΡΞΗ

(Ανιστορήθη ὁ θεὸς καὶ πάνσεπτος ναὸς τοῦ Τιμίου Ενδόξου Προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου διὰ συνδρομῆς τε κόπου τε καὶ μόχτου Ανθίμου Ἱερομόναχου, Παφνουτίου Ἱερομόναχου ἐπὶ σταυρῶν ζρξη (7168 ἀπὸ κτίσεως κόσμου, δηλαδὴ 1660)

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Μία από τις πρώτες μαρτυρίες για το Παλιό Μοναστήρι Προδρόμου είναι αυτή του Άγγλου περιηγητή **William Leake**, ο οποίος επισκέφθηκε το 1806 την περιοχή και γράφει:

"... Αφού έφυγα απ' τ' Άσπρα Σπίτια στη 1.35' και ανέβηκα το πετρώδες βουνό πίσω του χωριού από μονοπάτι εξαιρετικής ανηφορίας, μπήκα στις 2.20' σε οροπέδιο κλεισμένο από τ' αριστερά με το γυμνό βουνό Ξερογιάννη κι απ' τα δεξιά με το Σομαλέσι, ίδιας συστάσεως. Στα μισά της πεδιάδος Δεσφίνας μπήκαμε στ' αμπέλια με τα πατητήρια στην πλευρά για την κατεργασία των σταφυλιών. Στους πρόποδες του βουνού Ξερογιάννη, κρυμμένο από το δρόμο μέσα σε ρέμα, είναι το Μοναστήρι του Άη Γιάννη, απ' το οποίο το βουνό παίρνει το όνομα..."

...Τα Μοναστήρια πληρώνουν (στους Τούρκους) μονάχα το χαράτσι για τους ενοίκους, τη δεκάτη για τα κτήματα και το

"ασπροκέφαλο" ήτοι ένα γρόσι φόρο κατά κεφαλή για τα ζώα όλων των ειδών..."

Από τη Μονή πέρασε και ο Λιδορικιώτης στρατηγός Μακρυγιάννης, ο οποίος καταδιωκόμενος, σε μικρή ηλικία, αυτός και η οικογένεια του από τους Τούρκους, στο δρόμο προς τη Λειβαδειά, πέρασε και από τη Δεσφίνα. Στα «Απομνημονεύματα» του γράφει για ένα περιστατικό των παιδικών του χρόνων, που έχει σχέση με το Μοναστήρι:

"Έγινα ως δεκατεσσάρων χρονών και πήγα εις ένα πατριώτη μου εις Ντεσφίνα. Ήταν ο αδελφός του με τον Αλήπασια και ήταν ζαπίτης αυτός εις την Ντεσφίναν. Στάθηκα μ' εκείνον μίαν ημέρα. Ήταν γιορτή και παγγύρι τ' Αγιαννιού. Πήγαμεν εις το παγγύρι· μόδωσε το ντουφέκι του να το βαστώ. Εγώ θέλησα να το ρίξω, ετζακίστη. Τότε μ' έπιασε σε όλον τον κόσμο ομπρός και με πέθανε εις το ξύλο. Δε μ' έβλαβε το ξύλο τόσο, περισσότερο η ντροπή του κόσμου. Τότε όλοι τρώγαν και πίναν κι εγώ έκλαιγα. Αυτό το παράπονον δεν ηύρα άλλον κριτή να το ειπώ να με δικιώση, έκρινα εύλογον να προστρέξω εις τον Αγιάνη, ότι εις το σπίτι του μόγινε αυτήνη η ζημιά και η ατιμία. Μπαίνω τη νύχτα μέσα εις την εκκλησιά του κι αρχινώ τα κλάματα με μεγάλες φωνές και μετάνοιες· τ' είναι αυτό οπού γίνε σ' έμεναν, γομάρι είμαι να με δέρουν; Και τον περίκαλώ να μου δώση άρματα καλά κι ασημένια και δεκαπέντε πουγγιά χρήματα και εγώ θα του φκιάσω ένα μεγάλο καντήλι ασημένιον. Με τις πολλές φωνές κάμαμεν τις συμφωνίες με τον Άγιον"

Ο Μακρυγιάννης εκπλήρωσε το τάμα του στον Άγιο, αλλά, δυστυχώς, το καντήλι δεν υπάρχει σήμερα. Κλάπηκε και σύμφωνα με ανεξακρίβωτες πληροφορίες βρίσκεται στο Λονδίνο.

Στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας το Μοναστήρι στάθηκε πόλος έλξης για τους σκλαβωμένους Έλληνες. Στη σπηλιά κοντά στο Μοναστήρι, όπου είναι διαμορφωμένη μικρή εκκλησία της Παναγίας, λειτούργησε κρυφό σχολειό. Το 1797, σ' αυτό, ο μετέπειτα Επίσκοπος Σαλώνων Ησαΐας ήλθε για πρώτη φορά επαφή με τα Ελληνορθόδοξα ιδεώδη. Πολλές φορές στάθηκε ορμητήριο των επαναστατημένων Ελλήνων. Στη βιβλιοθήκη του σώζονται πολλές επιστολές των οπλαρχηγών Γκούρα, Δουβουνιώτη, Πανουργία, Καραϊσκάκη κ.α. που απευθύνονται στον ηγούμενο ζητώντας χρήματα, όπλα και εφόδια.

Με το Μοναστήρι όμως συνδέονται και πολλές παραδόσεις που φτάνουν ως τα όρια του μύθου ή του θαύματος. Λέγεται πως η ίδια η Παναγία με το χέρι της κράτησε ένα βράχο που θα το κατέστρεφε και πολλοί δείχνουν ως σήμερα το αποτύπωμα του χεριού. Επίσης, λέγεται, πως Τούρκος ιππέας που θέλησε να το κάψει μαρμάρωσε μαζί με το άλογο του. Στη σπηλιά όπου ήταν το κρυφό σχολειό, στάζει από την οροφή νερό, το οποίο γεμίζει μικρό κοίλωμα, χωρίς να ξεχειλίζει ποτέ και λέγεται ότι είναι το δάκρυ της Παναγίας.

Σήμερα η Μονή λειτουργεί μία από τις μέρες του Δεκαπενταύγουστου.

ΝΕΑ ΜΟΝΗ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

Η Νέα Μονή Τιμίου Προδρόμου Δεσφίνας ιδρύθηκε το 1875, όταν οι μοναχοί της Παλαιάς Μονής, επικαλούμενοι το ακατάλληλο κλίμα της παλιάς τοποθεσίας, μεταφέρθηκαν πιο κοντά στο δρόμο που συνδέει τη Δεσφίνα με

την Αντίκυρα. Έκτοτε η Παλαιά Μονή ερήμωσε, τα κελιά των μοναχών γκρεμίστηκαν και σήμερα μένει όρθιο μόνο το Καθολικό.

Η Νέα Μονή Προδρόμου ήταν επανδρωμένη ως την δεκαετία του '50, οπότε ο τότε Μητροπολίτης Φωκίδος κ. Χρυσόστομος με απόφασή του την έκανε μετόχι της Μονής Προφήτου Ηλιού (Χρισσό). Εκεί μετακόμισε και ο τελευταίος ηγούμενος της Μονής, ο Δεσφινιώτης Ιγνάτιος, με τους άλλους δύο εναπομείναντες μοναχούς, τους γέροντες Συνέσιο και Χριστόφορο. Στη Μονή παρέμεινε μόνος ο μοναχός Φιλάρετος.

Μαζί με τους μοναχούς, μεταφέρθηκαν στην Μονή Προφήτη Ηλιού και η πλούσια βιβλιοθήκη της Παλαιάς Μονής Προδρόμου, η οποία περιλαμβάνει, εκτός των άλλων, και πολλές ανέκδοτες επιστολές των οπλαρχηγών της Επανάστασης του '21. Επίσης μεταφέρθηκαν και 4 φορητές εικόνες, μεγάλης αξίας, για να προστατευθούν.

Ο νυν Μητροπολίτης Φωκίδας κ. Αθηναγόρας κατέβαλλε πολλές προσπάθειες για την επάνδρωση της Νέας Μονής Προδρόμου, οι οποίες όμως δεν ευδοκίμησαν για λόγους ανεξάρτητους της θελήσεως του.

Το Καθολικό της Μονής είναι χτισμένο με πέτρες, άλλες κατεργασμένες και άλλες αργές. Διαθέτει τρεις εισόδους, με την κύρια από δυτικά. Πάνω από την κύρια είσοδο υπάρχει κόγχη με την εικόνα του Προφήτου Προδρόμου. Το περιθύρωμα είναι πέτρινο και πάνω από την κεντρική θύρα υπάρχει η ακόλουθη κτιπορική επιγραφή:

ΩΚΟΔΟΜΗΘΗ Ο ΘΕΙΟΣ ΚΑΙ ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΟΥ
ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ 1876

Υπάρχουν 8 συνολικά μονόλοβα παράθυρα (3 βόρεια, 3 νότια και 2 δυτικά) τα οποία βρίσκονται σε μεγάλο ύψος.

Στο εσωτερικό του ναού εντυπωσιάζει το ξύλινο τέμπλο, που, αν και δεν διαθέτει ιδιαίτερα σκαλίσματα, διακρίνεται για τη λεπτότητα της κατασκευής του και υποβάλλει τον προσκυνητή. Η στέγη του ναού είναι επενδυμένη με ξύλο.

Οι υπόλοιποι χώροι της Μονής περικλείουν το Καθολικό και δίνουν στη Μονή φρουριακό χαρακτήρα, πράγμα συνηθισμένο στα Ελληνορθόδοξα Μοναστήρια.

Η είσοδος στη Μονή είναι από τα δυτικά και ακριβώς από πάνω της βρισκόταν η βιβλιοθήκη της Μονής. Οι κτιριακές εγκαταστάσεις της Μονής, από πλευράς τοιχοδομίας βρίσκονται σε πολύ καλή κατάσταση, αλλά χρειάζονται ανακαίνιση εσωτερικά. Μόνο το αρχονταρίκι, απέναντι από τη βόρεια είσοδο του Καθολικού, έχει ανακαινισθεί και μπορεί να φιλοξενήσει τους προσκυνητές.

Το Μοναστήρι πανηγυρίζει στις 29 Αυγούστου (αποτομή της Τιμίας κεφαλής του Ιωάννη Προδρόμου). Την παραμονή, οι μοναχοί έδιναν στους προσκυνητές βραστό κρέας, ενώ την ημέρα της Γιορτής ρεβύθια, γιατί είναι νηστεία.

ΚΟΙΜΗΣΗ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Είναι η μεγαλύτερη εκκλησία του χωριού και βρίσκεται δίπλα στην πλατεία Ησαΐα. Από τους Δεσφινιώτες ονομάζεται και Μητρόπολη.

Ο ναός είναι εγγεγραμμένος σταυροειδής με τρούλλο, με διπλό κωδωνοστάσιο ενσωματωμένο ατή δυτική κεραία του σταυρού που σχηματίζεται

Η είσοδος του ναού είναι από τα δυτικά, ενώ υπάρχουν εισοδοί βόρεια και νότια. Τα παράθυρα (που είναι αρκετά) είναι κατανομημένα σε δύο ζώνες. Στη χαμηλότερη υπάρχουν μικρά θολωτά παράθυρα, ενώ στην ψηλότερη υπάρχουν τρία τρίλοβα, στις απολήξεις των κεραιών του σταυρού που σχηματίζεται και αρκετά δίλοβα ενδιάμεσα. Στην ανατολική πλευρά του ναού σχηματίζονται τρεις τρίπλευρες κόγχες.

Στο εσωτερικό, το τέμπλο είναι ξυλόγλυπτο, εξαιρετικής τέχνης. Στο ναό υπάρχουν επτά εικόνες φιλοτεχνημένες στις αρχές του αιώνα από το Ν.Ι. Παπακωνσταντίνου:

- Ο Μυστικός Δείπνος (1905)
- Η Αγία Οικογένεια
- Ο Ιησούς
- Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου
- Η Παναγία Βρεφοκρατούσα
- Η Πλατυτέρα
- Ο Νυμφίος (1920)

Πάνω από τη βόρεια είσοδο του ναού υπάρχει η ακόλουθη επιγραφή:

ΑΝΗΓΕΡΘΗ Ο ΠΕΡΙΚΑΛΛΗΣ ΟΥΤΟΣ ΝΑΟΣ
ΕΠΙ ΔΗΜΑΡΧΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΙΕΡΕΜΙΑ
ΔΑΠΑΝΑΙΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΔΕΣΦΙΝΗΣ ΕΝ ΕΤΕΙ 1896

Η τοποθεσία όπου είναι χτισμένη σήμερα η Παναγία, παλιά ήταν στην άκρη του χωριού (το χωριό στις αρχές του αιώνα ήταν περιορισμένο στις ψηλότερες συνοικίες, αργότερα επεκτάθηκε χαμηλότερα) και στη θέση της υπήρχε μικρότερη εκκλησία. Την πέτρα για το χτίσιμο του σημερινού ναού την κουβάλησε με το κάρο του ο γερο - Ανδρέου.

ΕΠΙΤΡΟΠΟΙ: Ευθύμιος Μαναίος, Λουκάς Αναγνώστου, Κων/νος Μολές, Κούτουλας Γεώργιος. ΙΕΡΟΨΑΛΤΕΣ: Μαντζώρος, Σίδηρης Κων/νος.

Ο ναός πανηγυρίζει στις 15 Αυγούστου, ημέρα κατά την οποία διοργανώνονται από τον Πολιτιστικό Σύλλογο και την Κοινότητα Δεσφίνης Πολιτιστικές εκδηλώσεις και μεγάλο γλέντι.

ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Ο ναός του Αγίου Δημητρίου βρίσκεται στη ΝΑ πλευρά του χωριού και είναι ένας από τους 3 ενοριακούς ναούς της Δεσφίνας.

Βρίσκεται σε περίοπτη, θέση και από το προαύλιο του ο προσκυνητής έχει τη δυνατότητα να δει ολόκληρο το χωριό.

Ο ναός διαθέτει τρούλλο και τα παράθυρα του είναι κατανομημένα σε δύο ζώνες, μια ψηλότερη και μία χαμηλότερη (όπως και στην Κοίμηση της Θεοτόκου). Το κωδωνοστάσιο του ναού βρίσκεται στη βόρεια πλευρά του και δεν εφάπτεται σ' αυτόν, όπως στον Άγιο Χαράλαμπο και τη Μητρόπολη. Το τέμπλο του ναού είναι χτιστό, με χρυσές διακοσμήσεις. Ο ναός φιλοξενεί τις εξής

εικόνες των Παπακωνσταντίνου - Παπαλουκά:

- Αρχάγγελος (Παπακωνσταντίνου 1914)
- Αρχάγγελος (Παπακωνσταντίνου 1914)
- Αρχιερέας (Παπαλουκάς 1904)

Στο κωδωνοστάσιο του ναού υπάρχει η ακόλουθη επιγραφή:

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΔΕΣΦΙΝΗΣ
ΜΕΡΙΜΝΗ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ
1960-62

Η ύπαρξη ναού του Αγίου Δημητρίου μαρτυρείται από πολύ παλιά και ένα ακόμη γεγονός που ενισχύει τη μαρτυρία αυτή είναι το ότι πάνω από το (μεταγενέστερο) χτιστό τέμπλο, υπάρχουν ξυλόγλυπτοι δράκοντες και περισσότερες, απομεινάρι κάποιου παλιότερου τέμπλου.

Ο ναός χτίστηκε με τη σημερινή του μορφή το 1888.

Ο ναός πανηγυρίζει στις 26 Οκτωβρίου.

ΑΓΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ

Ο Άγιος Χαράλαμπος είναι ο πολιούχος της Δεσφίνας και ο ναός του βρίσκεται στη βόρεια άκρη του χωριού. Είναι τύπου τρουλλαίας βασιλικής με δύο κωδωνοστάσια εφαιπτόμενα στη δυτική πλευρά του.

Ο ναός διαθέτει πρόναο και στο εσωτερικά του υπάρχουν τρεις εικόνες του Παπακωνσταντίνου:

- Άγιος Στέφανος (1899)
- Νυμφίος (1920)
- Άγιος Χαράλαμπος (1919)

Ναός προς τιμήν του Αγίου Χαράλαμπος μαρτυρείται από τα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Αυτό το ναό υπηρετούσε ο Παπαστάθης, ο πατέρας του Επίσκοπου Σαλώνων Ησαΐα. Ο ναός αυτός γκρεμίστηκε και στη θέση του χτίστηκε ο σημερινός, που είναι κι αυτός ενοριακός ναός.

Ο περίβολος του ναού αποτελούσε παλιά κοιμητήριο του χωριού και σ' αυτόν βρίσκεται το Βυζαντινό εκκλησάκι των Παμμεγίστων Ταξιαρχών.

Ο Άγιος Χαράλαμπος διαθέτει στο νότιο κωδωνοστάσιό του ρολόι και - εκτός των άλλων - μια μικρή καμπάνα με ιδιαίτερη σημασία: υπάρχει η παράδοση ότι η καμπάνα αυτή είναι δώρο της Τσαρίνας της Ρωσίας Αικατερίνης Β' στην Παλαιά Μονή Προδρόμου, ως αναγνώριση της συμβολής του Μοναστηριού στον αγώνα κατά των Τούρκων. Μετά την εγκατάλειψη της Μονής από τους μοναχούς το 1875, η καμπάνα μεταφέρθηκε στη Νέα Μονή και κατόπιν στον Άγιο Χαράλαμπο. Ο γλυκός ήχος που αυτή παράγει παραπέμπει τον ακροατή στον ήχο που παραδοσιακά βγάζουν οι φημισμένες Ρωσικές καμπάνες.

Ο ναός πανηγυρίζει στις 10 Φεβρουαρίου.

ΑΓΙΟΙ ΤΑΞΙΑΡΧΕΣ

Στο Β.Α. άκρο της Δεσφίνας και μέσα στον περίβολο του Αγίου Χαραλάμπους βρίσκεται ένα μικρό Βυζαντινό εκκλησάκι αφιερωμένο στους Παμμεγίστους Ταξιάρχες Μιχαήλ και Γαβριήλ.

Ο ναός έχει μήκος 6,20 m (εσωτερικά 4,90 m) και πλάτος 3,86 m (εσωτερικά 2,58 m) και είναι θολωτή, μονόκλιτη βασιλική.

Ο ναός έχει μόνο μία είσοδο από τη Δύση και ένα μικρό παράθυρο στην κόγχη του Ιερού. Στο μέσο του ημικυκλικού θόλου υπάρχει ένα ενισχυτικό τόξο, το οποίο όμως δε φτάνει ως το πάτωμα. Είναι χτισμένος από σχετικά μεγάλες, πέτρες, μη πελεκημένες, ενώ ανάμεσα τους παρεμβάλλονται οπτόπλινθοι (τούβλα). Παλιότερα ο ναός ήταν επιχρισμένος, όπως φαίνεται από κάποια ίχνη κονιάματος στην είσοδο.

Η θύρα του ναού είναι θολωτή· πάνω απ' αυτή υπάρχει κόγχη, στην οποία μάλλον βρισκόταν εικόνα των Αγίων Ταξιαρχών. Το περιθύρωμα της εισόδου είναι από πέτρα και σχηματίζει σταυρό. Γύρω δε από το περιθύρωμα υπάρχει οδοντωτή ταινία από κεραμίδια.

Στη στέγη του ναού υπάρχουν ακόμη τα αρχικά κεραμίδια.

Το εσωτερικό του ναού είναι διακοσμημένο με τοιχογραφίες, οι οποίες σώζονται, με αρκετές φθορές, ειδικά στο κατώτερο τμήμα τους. Πάνω από την είσοδο (στο εσωτερικό μέρος) υπάρχει η (ανορθόγραφη) κτιτορική επιγραφή:

ανακαινισθη εκ βαθρων και εξωγραφιθου ο πανσεπτος ναος ουτος των μεγαλων ταξιαρχων μιχαηλ και γαβριηλ επι της βασιλειας ανδρονικου του παλ(αι)ο(λο)γου δηα κοπου και εξοδου θεοδωρου ιε(ρε)ος του αναλητη και κ(ων)σταντινου ιερεως του αναλητη και κ(ων)σταντινου του στηριοτη ετος στωμ εν ει

Το έτος ΣΤΩΜ είναι το 6840 από κτίσεως κόσμου και ισοδυναμεί με το 1332, δηλαδή στα μέσα περίπου της βασιλείας του Ανδρόνικου Γ Παλαιολόγου (1328-1341). Χορηγοί του ναού ήταν οι ιερείς Θεόδωρος και Κωνσταντίνος Αναλυτής και ο Κωνσταντίνος ο Στειριώτης (από το χωριό Στείρι της Βοιωτίας)

Οι τοιχογραφίες του ναού έχουν υποστεί φθορές, κυρίως από την υγρασία και τα κεριά που συνήθιζαν ν' ανάβουν στο εσωτερικό του ναού παλιότερα οι προσκυνητές (ας μην ξεχνάμε ότι ο κοινός περίβολος του ναού και του Αγίου Χαραλάμπους ήταν παλιότερα κοιμητήριο της Δεσφίνας). Οι τοιχογραφίες είναι κατανεμημένες βάσει ενός οργανωμένου σχεδίου:

Στο θόλο απεικονίζονται σκηνές του Ευαγγελίου, όπως η Γέννηση, η Βάπτιση, η Βαΐοφόρος, η Μεταμόρφωση του Σωτήρος, η Κοίμηση της Θεοτόκου (η οποία, σε αντίθεση με την Παλαιά Μονή Τιμίου Προδρόμου Δεσφίνας, όπου βρίσκεται πάνω από την κτιτορική επιγραφή της εισόδου, εδώ βρίσκεται στο κέντρο του θόλου), η Ανάσταση και η Ανάληψη. Στο ενισχυτικό τόξο βρίσκονται οι προφήτες (οι οποίοι στις εκκλησίες με τρούλλο βρίσκονται στον τρούλλο) Ελισσαίος, Μωυσής, Ααρών και Ηλίας. Στην ασίδα του Ιερού Βήματος βρίσκεται η ένθρονος Πλατυτέρα, φθαρμένη δυστυχώς από το χρόνο. Στους τοίχους του ναού είναι ζωγραφισμένες προτομές μαρτύρων και ολόσωμοι Άγιοι, όπως ο Άγιος Νικόλαος, ο Άγιος Δημήτριος, η Αγία Παρασκευή κ.α. Η πιο εντυπωσιακή τοιχογραφία είναι στη νότια πλευρά του

ναού: παριστάνεται η Θεοτόκος με το μικρό Ιησού, στον ώμο του οποίου ακουμπά το αριστερό χέρι Της. Η τοιχογραφία αυτή εντυπωσιάζει με την ωραιότητα της και τη λεπτότητα των χαρακτηριστικών της.

*Για τους Αγίους Ταξιάρχες έχει συντάξει εργασία η αρχαιολόγος κ. Μαρία Γ. Σωτηρίου

ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Είναι μια μεγάλη εκκλησία (19,50m x 7,65m), τύπου βασιλικής, που βρίσκεται σε λόφο στη Ν.Δ. πλευρά του χωριού.

Η εκκλησία είναι ανακαινισμένη πρόσφατα. Αυτό άλλωστε φαίνεται και από το τέμπλο της, το οποίο είναι μεν χτιστό, αλλά διαθέτει στο πάνω μέρος του μια χρυσή, ξυλόγλυπτη ταινία, μεγάλης τέχνης, απομεινάρια ίσως ενός παλιού, ξυλόγλυπτου τέμπλου.

Απ' αυτό το προϋπάρχον τέμπλο δημιουργήθηκε επίσης και το προσκυνητάρι, στο οποίο είναι τοποθετημένη η εικόνα του τιμώμενου Αγίου Αθανασίου.

Η εκκλησία είναι επιμήκης, με δύο εισόδους από το βορρά και μια από το νότο και αρκετά παράθυρα, ενώ στη δυτική πλευρά της έχει ενσωματωθεί και μια αποθήκη. Στο δυτικό τοίχο της εκκλησίας υπάρχει φορητή εικόνα του Αγίου Γεωργίου με χρονολογία 1839.

Στη βόρεια πλευρά του ναού είναι ενσωματωμένη μια πέτρινη πλάκα, η οποία όμως δεν είναι κτιπορική επιγραφή, αλλά μοιάζει περισσότερο με οικόσημο.

Το κωδωνοστάσιο είναι πέτρινο και βρίσκεται λίγα μέτρα από την κόγχη του Ιερού Βήματος. Στον περίβολο του ναού υπάρχουν αρκετά πεύκα, ενώ ο προσκυνητής που θ' ανεβεί στο λόφο έχει τη δυνατότητα ν' απολαύσει μια γενική άποψη της Δεσφίνας.

Η εκκλησία πανηγυρίζει στις 18 Ιανουαρίου (μνήμη του Αγίου).

ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (νέος)

Είναι ένας όμορφος ναός στη Ν.Α. άκρη του χωριού. Η εκκλησία είναι τύπου βασιλικής, με υπόστεγο στη δυτική πλευρά του και μεγάλο περίβολο με πεύκα και κυπαρίσσια.

Το κωδωνοστάσιο είναι χτισμένο με ορθογώνιες πελεκημένες πέτρες και βρίσκεται πάνω από τη θύρα του περιβόλου.

Ο ναός χτίστηκε το 1923 από τον Γ. Αλτάνη και τα εγκαίνιά του έγιναν από το Δεσφινιώτη (υπήρξε Προδρομίτης) Επίσκοπο Αργολίδας Ιερόθεο (Μπόκολο). Πάνω από την είσοδο υπάρχει η ακόλουθη κτιπορική επιγραφή:

ΕΙΣ ΣΑΣ ΤΟΥΣ ΕΥΛΑΒΙΚΟΤΑΤΑ Υ
ΠΗΡΕΤΗΣΑΝΤΑΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥΣ ΤΗ
Ν ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΤΑΥΤΗΝ Ο ΑΓΙΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ Η ΑΝΑΦΟΡΑ

ΑΥΤΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΝΑ ΘΥΜΙΖΕΙ ΑΚΟΜΗ
ΣΤΟΥΣ ΕΞΕΡΧΟΜΕΝΟΥΣ ΤΗΝ ΙΔΙΑΝ
ΥΠΟΧΡΕΩΣΙΝ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΛ. ΑΛΤΑΝΗΣ 1880-1920
ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΕ. ΑΛΤΑΝΗΣ 1921-1939
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΩ. ΑΛΤΑΝΗΣ 1933-1978

Το τέμπλο του ναού είναι χτιστό με χρυσές διακοσμήσεις και η στέγη του έχει ξύλινη επένδυση.

Κάθε χρόνο, στη μνήμη του Αγίου Γεωργίου (23 Απριλίου ή Διακαινίσιμη) γίνονται αγώνες δρόμου με έπαθλο πρόβατο ή κασίκι. Στο ναό επίσης γίνεται περιοδικά λειτουργία για τους Δεσφινιώτες νέους που πρόκειται να καταταγούν στο Στρατό και οι οποίοι παλιότερα, μετά τη λειτουργία, χόρευαν στην Αγορά.

ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ (Δεσφίνα)

Βρίσκεται στη νότια πλευρά του χωριού, πάνω στο δρόμο που οδηγεί στον Άγιο Μηνά, χτισμένος σε περίοπτη θέση.

Ο ναός χτίστηκε το 1904 στη θέση παλαιότερου και ο περίβολός του στο παρελθόν αποτελούσε κοιμητήριο της ενορίας του Αγίου Δημητρίου. Πρόκειται για μονόκλιτη βασιλική, με κύρια είσοδο από το νότο και δευτερεύουσα από το βορρά. Στο εσωτερικό διαφαίνεται εύκολα μια επέκταση κατά το διαμήκη άξονα. Στο σημείο που αρχίζει η επέκταση αυτή βρίσκεται η παρακάτω κτιτορική επιγραφή:

ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ
ΑΝΗΓΕΡΘΗ Ο ΝΑΟΣ
ΟΥΤΟΣ ΤΟ ΕΤΟΣ 1904
ΔΑΠΑΝΗ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΙΟΑ. ΖΕΡΒΑΣ 1966
ΙΩΑΝΝΟΥ Π. ΣΤΡΑΒΟΠΟΔΗ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΡ. ΖΕΡΒΑΣ

Το τέμπλο του ναού είναι ξύλινο, όπως και η στέγη, ενώ οι εικόνες είναι ποικίλων τεχνοτροπιών με γαλάζιο ή χρυσό φόντο. Στην Ωραία Πύλη ο Ιησούς είναι Αρχιερέας.

Ο ναός πανηγυρίζει κάθε χρόνο στις 30 Νοεμβρίου.

ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ

Ο ναός της Αγίας Μαρίας βρίσκεται στη Δεσφίνα, απέναντι από τον Άγιο Ανδρέα.

Η ύπαρξη του ναού προς τιμήν της Αγίας Μαρίας, μαρτυρείται από τα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Ο ναός ανακαινίστηκε έκτοτε από κάτοικο της Δεσφίνας (Μαλλάκη) και ανακαινίστηκε ξανά πρόσφατα με δωρεές των κατοίκων του χωριού.

Πρόκειται για μια πολύ όμορφη εκκλησία, τύπου βασιλικής, με δύο

εισόδους από το νότο.

Στο εσωτερικό, το τέμπλο είναι χτιστό και ο Ιησούς στην Ωραία Πύλη φορά το Αρχιερατικό Ένδυμα.

Η εκκλησία πανηγυρίζει στις 17 Ιουλίου, στη μνήμη της Αγίας.

ΑΓΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗ

Ο επισκέπτης της Δεσφίνας, που έρχεται από την Ιτέα, θα αντικρύσει στην είσοδο του χωριού έναν πανέμορφο ναό προς τιμήν της Αγίας Κυριακής.

Ο ναός βρίσκεται δίπλα στο δρόμο, αλλά σε χαμηλότερο επίπεδο απ' αυτόν, είναι εγγεγραμμένος σταυροειδής με τρούλλο και έχει τρεις εισόδους (βόρεια, νότια και – η κύρια – δυτικά). Τις εισόδους πλαισιώνουν από 2 μονόλοβα παράθυρα, ενώ άλλα 2 βρίσκονται στο ιερό.

Ο ναός είναι χτισμένος από τον Χ. Κούτουλα με προσωπική εργασία και δική του χρηματική επιβάρυνση, στη θέση παλιότερης εκκλησίας. Ο τρούλλος είναι αρκετά υπερυψωμένος, όπως και στον Άγιο Νεκτάριο, ενώ το κωδωνοστάσιο είναι ενσωματωμένο στην απόληξη της δυτικής κεραίας του σταυρού που σχηματίζει ο ναός.

Πάνω από την είσοδο βρίσκεται η κτιτορική επιγραφή.

Στο εσωτερικό του ναού εντυπωσιάζει το τέμπλο, που είναι χτισμένο από συμπαγείς οπτόπλινθους (τούβλα), χωρίς επίχρισμα, με τον Ιησού, στην Ωραία Πύλη, Αρχιερέα.

Εντύπωση προκαλεί η φωτεινότητα του εσωτερικού καθώς το φως μπαίνει από τα ανοίγματα του τρούλλου και τα πολλά παράθυρα και παιχνιδίζει πάνω στα μάρμαρα του δαπέδου.

Ο ναός πανηγυρίζει στις 7 Ιουλίου, στη μνήμη της Αγίας Κυριακής.

ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ

Ο ναός του Αγίου Νεκταρίου βρίσκεται στην έξοδο της Δεσφίνας προς Αντίκυρα. Χτίστηκε το 1964 από τον Γεώργιο Χ. Βαλαούρα και εγκαινιάστηκε το 1969 (την Κυριακή των Αγίων Πάντων) από τον (τότε) Μητροπολίτη Φωκίδας κ. Χρυσόστομο. Ο ναός αφιερώθηκε στον Άγιο Νεκτάριο, γιατί ο Άγιος υπηρέτησε στη Μητρόπολη Φθιώτιδας (παλιά η Φθιώτιδα και η Φωκίδα αποτελούσαν ενιαίο νομό, τον Φθιωτιδοφωκίδας) και συχνά περνούσε από τη Δεσφίνα.

Πρόκειται για τρουλλαία βασιλική, με προεξέχοντα τρούλλο και διπλό κωδωνοστάσιο εφαιπτόμενο στη δυτική πλευρά του ναού.

Το τέμπλο του είναι χτιστό με χρυσές διακοσμήσεις.

Ο ναός πανηγυρίζει στις 9 Νοεμβρίου- το προηγούμενο απόγευμα γίνεται αρτοκλασία. Την ημέρα της γιορτής, μετά τη λειτουργία, γίνεται τραπέζι στους ιερείς με έξοδα των επιτρόπων κ. Παπαϊωάννου και Κουσινίδη.

Πέραν της 9ης Νοεμβρίου, ο ναός λειτουργεί και την Κυριακή των Αγίων Πάντων, ως ανάμνηση των εγκαινίων του.

ΑΓΙΟΙ ΘΕΟΔΩΡΟΙ

Ο σημερινός ναός χτίστηκε το 1960-1964 στο κοιμητήριο του χωριού, σε αντικατάσταση μικρού θολωτού ναού, ο οποίος βρισκόταν στην πλατεία της Δεσφίνας (αγορά) και γκρεμίστηκε στην Κατοχή. Από το ναό αυτό διατηρήθηκε μόνο η Αγία Τράπεζα.

Η σημερινή εκκλησία χτίστηκε με δαπάνες Ελλήνων του Λονδίνου, οι οποίοι θέλησαν έτσι να τιμήσουν το Δεσφινιώτη ιερομόναχο Παπαθανασίου Κωνσταντίνο, που υπηρέτησε για πολλά χρόνια στην κοινότητά τους. Τα εγκαίνια του ναού έγιναν από το Μητροπολίτη Φωκίδας κ. Χρυσόστομο, ενώ οι εργασίες κατασκευής του ολοκληρώθηκαν το 1972.

Η εκκλησία των Αγίων Θεοδώρων είναι τύπου βασιλικής, με το κωδωνοστάσιο πάνω από την είσοδο, που βρίσκεται στη δυτική πλευρά του. Πάνω από την είσοδο επίσης υπάρχει δίλοβο παράθυρο και λίγο δεξιότερα η κτιπορική επιγραφή.

Χαρακτηριστικό του εσωτερικού του ναού είναι το ξύλινο τέμπλο του, που φιλοξενεί και την εικόνα των τιμώνων Αγίων εφίππων σε άσπρο και κόκκινο άλογο.

ΑΓΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Βρίσκεται στη Δεσφίνα, στην τοποθεσία «Πύργος» (στο ψηλότερο σημείο του χωριού). Είναι σχετικά παλιό χτίσμα με ψηλό αυλόγυρο και είσοδο από το νότο.

Στην εκκλησία αυτή υπάρχει εικόνα του Αγίου Αντωνίου, φιλοτεχνημένη από τον Ν. Ι. Παπακωνσταντίνου (1915).

Πανηγυρίζει κάθε χρόνο στις 17 Ιανουαρίου, στη μνήμη του Αγίου.

ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Βρίσκεται μέσα στο χωριό, σε περίοπτη θέση. Είναι τύπου βασιλικής με είσοδο από βορρά και έχει ανακαινιστεί πρόσφατα.

Πανηγυρίζει στις 26 Ιουλίου, στη μνήμη της Αγίας Παρασκευής.

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΩΤΗΡΟΣ (Δεσφίνα)

Είναι ένα μικρό εκκλησάκι με μόνο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό το ότι βρίσκεται μέσα σε μια μικρή σπηλιά. Είναι χτισμένο με πέτρα και λάσπη και δεν έχει ανακαινιστεί.

Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος στο όρος Θαβώρ τιμάται από την Εκκλησία μας στις 6 Αυγούστου. Την ημέρα αυτή όμως δεν γίνεται λειτουργία στο εκκλησάκι, αλλά στο γειτονικό Άγιο Χαράλαμπο, λόγω στενότητας χώρου.

Το εκκλησάκι λειτουργεί μια άλλη μέρα, μέσα στη νηστεία του Δεκαπενταύγουστου. Παλιά, τη μέρα που λειτουργούσε η Μεταμόρφωση, άντρες και γυναίκες ντυμένοι παραδοσιακά (με φουστάνελες και σεγγούνια) χόρευαν έξω απ' αυτό. Σήμερα, δυστυχώς, το έθιμο αυτό έχει πια εκλείψει.

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Βρίσκεται μέσα στη Δεσφίνα. Είναι ένας ναός, ο οποίος αρχικά ήταν παραλληλόγραμμος, αλλά μετά από μια επέκταση προς νότον, απέκτησε το – περίεργο για ναό – σχήμα «Γ». Το σχήμα του έχει ως αποτέλεσμα να μην διακρίνεται το τέμπλο του από την είσοδο.

Εσωτερικά ο ναός είναι ιδιαίτερα φροντισμένος με χριστό τέμπλο και γύψινες διακοσμήσεις.

Παναγυρίζει στις 6 Δεκεμβρίου.

ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΛΥΒΙΤΗΣ

Βρίσκεται στα όρια του χωριού, στο δρόμο προς τον Προφήτη Ηλία. Πρόκειται για ανακαινισμένο εκ βάθρων ναό (από τον Ι. Στέφο), στον οποίο οι εργασίες δεν έχουν ακόμη ολοκληρωθεί (οι τοίχοι δεν έχουν επιχρισθεί κ.λ.π.).

Παναγυρίζει στις 15 Ιανουαρίου στη μνήμη του Αγίου, ο οποίος ασκήτευσε (σύμφωνα με την παράδοση) σε μια καλύβα δίπλα στο αρχοντικό των γονέων του και γι' αυτό ονομάστηκε «Καλυβίτης».

ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΕΛΙΣΣΑΙΟΣ

Η εκκλησία προς τιμήν του Προφήτη Ελισσαίου, του μαθητή του Προφήτη Ηλία, που, κατά την Παλαιά Διαθήκη, μάζεψε το χιτώνα του, όταν ο τελευταίος αναλήφθηκε στους ουρανούς, βρίσκεται χτισμένη στο χαμηλότερο,

ίσως, σημείο του οροπεδίου της Δεσφίνας, στην τοποθεσία “Λίμνη”, όπου, όπως μαρτυρεί και η ονομασία της, το χειμώνα συγκεντρώνονται νερά από τα γύρω βουνά.

Η θέση στην οποία είναι χτισμένη η εκκλησία, ίσως υποκρύπτει κάποιο συμβολισμό: ο Προφήτης Ηλίας, που αναλήφθηκε στους ουρανούς, βρίσκεται ψηλά στον ομώνυμο λόφο· ο Προφήτης Ελισσαίος, που έμεινε στη γη, βρίσκεται χαμηλά στην πεδιάδα.

Ο ναός είναι τύπου βασιλικής, με τρία παράθυρα προς νότο και τρία προς βορρά και είσοδο από το νότο. Το κωδωνοστάσιό του είναι ενσωματωμένο στη δυτική απόληξη της στέγης.

Στο εσωτερικό του διακρίνουμε το τέμπλο, που είναι χτιστό, με τον Ιησού Δεόμενο και την εικόνα του Προφήτη Ελισσαίου στο βόρειο τοίχο του ναού, λόγω στενότητας χώρου.

Ο σημερινός ναός βρίσκεται στη θέση παλαιότερου (πριν του 1900), θολωτού, που γκρεμίστηκε από το χρόνο και ανακαινίστηκε εκ βάθρων από τον Ευστ. Λεοντίου. Η μνήμη του Προφήτη εορτάζεται κάθε χρόνο στις 14 Ιουνίου και υπάρχει το έθιμο, εκείνη την ημέρα γυναίκες να προσφέρουν γλυκά.

ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ

Ακολουθώντας την παράδοση, οι κάτοικοι της Δεσφίνας έχτισαν την εκκλησία του Προφήτου Ηλίου του Θεσβίτου στην κορυφή του λόφου, στις πλαγιές του οποίου βρίσκεται το χωριό.

Η εκκλησία χτίστηκε το 1903 από κατοίκους της Δεσφίνας (Φαρδέλλος, Γιαρρακάρης) σε βράχο, είναι τύπου βασιλικής και εντυπωσιακό είναι το μεγάλο πουρνάρι μπροστά στην είσοδό της.

Από το προαύλιο της εκκλησίας ο προσκυνητής μπορεί να θαυμάσει το καταπληκτικό τοπίο που ξανοίγεται στα πόδια του, ως τον κόλπο της Αντίκυρας.

Κάθε χρόνο, στις 20 Ιουλίου, που πανηγυρίζει η εκκλησία, πολλοί προσκυνητές από τη Δεσφίνα και γειτονικά χωριά ανεβαίνουν ως το ναό για να τιμήσουν τον Προφήτη Ηλία.

ΑΓΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ και ΑΓΙΑ ΕΛΕΝΗ

Είναι ο πιο καινούργιος ναός της Δεσφίνας και βρίσκεται δίπλα στην είσοδο της Νέας Μονής Τιμίου Προδρόμου.

Είναι δωρεά του Κωνσταντίνου Ι. Τρισμπιώτη, όπως δηλώνει και η κτιπορική επιγραφή και είναι τύπου βασιλικής.

Φέτος λειτούργησε για πρώτη φορά, στις 21 Μαΐου, εορτή των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης (ως τώρα, την ημέρα αυτή η λειτουργία γινόταν στον Άγιο Δημήτριο).

ΑΓΙΟΣ ΣΥΜΕΩΝ ο ΣΤΥΛΙΤΗΣ

Απέναντι από τον Άγιο Τρύφωνα, στην αριστερή πλευρά του δρόμου προς Αντίκυρα, βρίσκεται το εξωκκλήσι του Αγίου Συμεών του Στυλίτου ή **Άη Συμιού**, όπως τον λένε οι ντόπιοι.

Πρόκειται για ναό τύπου βασιλικής με προέκταση της στέγης (σαν υπόστεγο) προς δυσμάς. Έχει τέσσερα παράθυρα, ένα βόρεια, ένα νότια και δύο δυτικά, που πλαισιώνουν την είσοδο του ναού.

Το τέμπλο του είναι χτιστό. Στην Ωραία Πύλη ο Ιησούς είναι Αρχιερέας καθήμενος. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του τέμπλου είναι η κόκκινη διακοσμητική ταινία γύρω από τις εικόνες.

Ο ναός βρίσκεται σε μια κατάφυτη περιοχή, με αρκετά δέντρα, κυρίως κυπαρίσσια, στον περίβολό του.

Πανηγυρίζει κάθε χρόνο την 1η Σεπτεμβρίου (αρχή της Ινδίκτου).

ΑΓΙΟΣ ΤΡΥΦΩΝ

Στο δρόμο από Δεσφίνα προς Αντίκυρα, δεξιά, λίγο πριν τη Νέα Μονή Τιμίου Προδρόμου, βρίσκεται το γραφικό εκκλησάκι του Αγίου Τρύφωνα.

Όπως τα περισσότερα εξωκκλήσια στη Δεσφίνα, βρίσκεται στη θέση παλιότερου ναού και ανακαινίστηκε από τον Παναγιώτη Καλύβα, με τη χρηματική βοήθεια των κατοίκων της Δεσφίνας και Αντίκυρας.

Ο ναός είναι τύπου βασιλικής και έχει τρεις εισόδους: μία στη δυτική πλευρά και δύο στη νότια (μία η κύρια και μία η είσοδος στο Ιερό)

Το εσωτερικό του είναι πολύ απλό, με χτιστό τέμπλο. Στην Ωραία Πύλη υπάρχει μία μικρή εικόνα του Ιησού που ευλογεί.

Ο Άγιος Τρύφων θεωρείται ως προστάτης των αμπελιών και το ξωκκλήσι του είναι όντως χτισμένο στην περιοχή όπου βρίσκονται τα καλύτερα αμπέλια της Δεσφίνας.

ΑΓΙΟΣ ΒΛΑΣΙΟΣ

Το ξωκκλήσι του Αγίου Βλασίου βρίσκεται στο δρόμο από Δεσφίνα προς Δίστομο και είναι τύπου βασιλικής, με προέκταση της στέγης προς δυσμάς (όπως και στον Άγιο Συμεών).

Βρίσκεται στη θέση παλιότερου ναού και ανακαινίστηκε από τον Χ. Λαυρέντιο.

Το τέμπλο του είναι χτιστό, αλλά το ψηλότερο τμήμα του ξύλινο· στην Ωραία Πύλη υπάρχει μια μικρή εικόνα του Ιησού.

Η μνήμη του Αγίου Βλασίου εορτάζεται στις 11 Φεβρουαρίου, αλλά

εκείνη την ημέρα το ξωκκλήσι δεν λειτουργεί λόγω ψύχους. Έτσι η λειτουργία γίνεται την Πέμπτη του Πάσχα.

ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (παλιός)

Είναι ένα μικρό εκκλησάκι, το οποίο βρίσκεται απέναντι από τη Νέα Μονή Τιμίου Προδρόμου, στη θέση παλιάς εκκλησίας του 7ου αι. Στο πρόσφατο παρελθόν, υπήρχε μικρό θολωτό εκκλησάκι, με τοιχογραφίες και πρόναο -σπάνιο για ξωκκλήσι - που γκρεμίστηκε με τα χρόνια.

Αναστηλώθηκε όμως πρόσφατα εκ βάθρων, από την Ασπασία Κοκκόρου. Το σημερινό κτίσμα είναι τύπου βασιλικής, οικοδομημένο από αργούς λίθους και διαθέτει και αυτό πρόναο (όπως το παλιό). Οι εργασίες ανοικοδόμησής του δεν έχουν ακόμη ολοκληρωθεί.

Λέγεται πως παλιά ήταν δίπλα κοιμητήριο μοναχών.

ΑΓΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Βρίσκεται στο δρόμο από Δεσφίνα προς Δελφούς, μετά το σημερινό κοιμητήριο του χωριού, σε ωραία τοποθεσία.

Είναι αρκετά μεγάλος ναός (8,15 · 6,05) με 5 παράθυρα (δύο προς βορρά και τρία προς νότο) και κύρια είσοδο από δυτικά, η οποία προστατεύεται από την προέκταση της στέγης, όπως και στον Άγιο Συμεών και τον Άγιο Βλάσιο.

Η εκκλησία είναι ανακαινισμένη και πανηγυρίζει, όχι την 27η Δεκεμβρίου (που τιμάται η μνήμη του πρωτομάρτυρα Στέφανου), αλλά λόγω ψύχους η πανήγυρις μεταφέρεται την Τρίτη του Πάσχα.

ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ

Στη δυτική πλαγιά της Κίρφης, σ' ένα πλάτωμα με θέα προς τον Κρυσσαίο κόλπο και την Ιτέα, βρίσκεται η εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου. Στους ντόπιους είναι γνωστή και ως "**Άη Γιάννης ο Κασικάς**", γιατί στα βοσκοτόπια γύρω από το ξωκκλήσι βόσκουν πολλά κοπάδια κασικιών αλλά και γιατί παλιότερα πολλοί αιγοβοσκοί πήγαιναν στη λειτουργία της εκκλησίας κάθε χρόνο στις 8 Μαΐου, έταζαν ένα κασίκι και μετά τη λειτουργία, το έσφαζαν και μοίραζαν στους πιστούς το κρέας του και γιαούρτι.

Το εκκλησάκι είναι τύπου βασιλικής, με είσοδο από τα νότια και τρία παράθυρα (βόρεια, δυτικά και νότια). Το τέμπλο του ναού είναι χτιστό και λιτό.

Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί η φορητή εικόνα του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου, έργο του Δεσφινιώτη ζωγράφου Ν. Στέφου.

Η εκκλησία χτίστηκε περίπου το 1800 και ανακαινίστηκε από τον Κωνσταντίνο Ι. Σκαντζή, όπως μαρτυρεί και η επιγραφή πάνω από τη θύρα του ναού. Δίπλα στο ναό υπάρχει πηγάδι με εξαιρετης ποιότητας (χωνευτικό) νερό.

Για να προσεγγίσει κανείς το ναό, θα πρέπει να ακολουθήσει το δρόμο Δεσφίνας - Ιτέας και 3 περίπου χιλιόμετρα μετά το χωριό, να πάρει το χωματόδρομο (δεξιά), που οδηγεί στην εκκλησία, αλλά και στη Ζωοδόχο Πηγή (Παλιοπαναγιά) και στις κεραίες των Ραδιοφωνικών σταθμών της περιοχής.

ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ

Βρίσκεται κοντά στον Άγιο Ιωάννη το Θεολόγο και είναι γνωστή με το όνομα **Παλιοπαναγιά**, γιατί μαρτυρείται η ύπαρξη της εκκλησίας από τα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Ανακαινίστηκε δύο φορές και το 1960 έγινε το τέμπλο από το Νικόλαο Διαμαντή.

Η εκκλησία είναι χτισμένη σε επικλινές έδαφος, με αποτέλεσμα το δάπεδό της να βρίσκεται κάτω από την επιφάνεια του εδάφους. Η είσοδος βρίσκεται στη δυτική πλευρά του ναού, ενώ υπάρχουν και τρία παράθυρα νότια. Το τέμπλο του ναού είναι ξύλινο και εντύπωση προκαλεί ο Ιησούς στην Ωραία Πύλη, ο οποίος δεν είναι Αρχιερέας, ως συνήθως, αλλά προσευχόμενος, έργο του ζωγράφου Ν. Στέφου.

Ένα άλλο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ναού είναι το ότι η Αγία Τράπεζα βρίσκεται ενσωματωμένη στην κόγχη του Ιερού και όχι στο κέντρο του, όπως συνηθίζεται.

Πάνω από την είσοδο του ναού βρίσκονται δύο κτιπορικές επιγραφές, μία νεώτερη, που αναφέρεται στην ανακαίνιση του ναού και μια παλιότερη, από την οποία σώζεται μόνο το μισό τμήμα της.

ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ

Νοτιοδυτικά της Δεσφίνας, σ' έναν όρμο του Κρυσσαίου κόλπου και πάνω σε παρακείμενο λοφίσκο, βρίσκεται χτισμένη η εκκλησία προς τιμήν του Αγίου Μηνά.

Η εκκλησία είναι τρίκλιτη βασιλική, προσφάτως ανακαινισθείσα, με κύρια είσοδο από τα δυτικά και δύο δευτερεύουσες, βόρεια και νότια. Έξι συνολικά τετράγωνα (στην τομή) κολώνες χωρίζουν το ναό σε τρία κλίτη. Υπάρχουν τρία παράθυρα προς βορρά και τρία προς νότο. Το τέμπλο του ναού είναι χτιστό με γύψινες διακοσμήσεις. Στο ναό υπάρχουν τέσσερεις φορητές εικόνες του Ν.Ι.Παπακωνσταντίνου (δασκάλου του Σπύρου Παπαλουκά): ο Ιωάννης ο Πρόδρομος (1914), ο Άγιος Μηνάς (1910), ο Ιησούς (1910) και η Παναγία Βρεφοκρατούσα (1914).

Στον περίβολο του ναού υπάρχουν μεγάλα κυπαρίσσια και πεύκα. Στα δεξιά της εισόδου του περιβόλου υπάρχει ο τάφος του Κωνσταντίνου Ι. Διαβάτη, επιτρόπου του ναού, ο οποίος εργάστηκε για την ανακαίνισή του. Το έργο του μετά το θάνατό του (1949) συνέχισε ο γιός του Ι. Διαβάτης. Ο τάφος αυτός μάς παραπέμπει άμεσα στο ιδιαίτερο καθεστώς συντήρησης και φροντίδας των εκκλησιών (από τους επιτρόπους) που επικρατεί στη Δεσφίνα. Δίπλα στον τάφο υπάρχει εγχάρακτη πέτρινη πλάκα, με χρονολογία 1909, όπου είναι γραμμένες οι εισφορές των κατοίκων για το ναό.

Το κωδωνοστάσιο του ναού αποτελείται από ένα μεταλλικό σκελετό σχήματος “Π” και χαρακτηριστική είναι η καμπάνα με την ιδιαίτερη φόρμα της (παρόμοια συναντήσαμε και στον Προφήτη Ηλία).

ΙΣΤΟΡΙΑ/ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ: Ο Άγιος Μηνάς είναι ο προστάτης Άγιος της Κρήτης. Υπάρχει λοιπόν η παράδοση ότι Κρήτες ναυτικοί, οι οποίοι άραξαν, ή κατ’ άλλους ναυάγησαν, στον όρμο, έχτισαν ένα προσκυνητάρι προς τιμήν του Αγίου, το οποίο αργότερα οι κάτοικοι της Δεσφίνας μετέτρεψαν σε εκκλησία. [Η παράδοση αυτή συνδέεται με μια άλλη παράδοση, που θέλει τους Δεσφινιώτες απογόνους Κρητών, κυρίως λόγω κάποιων ομοιοτήτων στην ιδιόλεκτο που χρησιμοποιούν]. Άλλωστε σ’ αυτό συνηγορεί και το γεγονός ότι υπάρχουν ελάχιστες εκκλησίες στη Ρούμελη προς τιμήν του Αγίου Μηνά και, οπωσδήποτε, καμιά τους δεν είναι προγενέστερη του Αγίου Μηνά Δεσφίνας.

Η φήμη του Αγίου ξεπέρασε τα όρια της Δεσφίνας. Πολλοί προσκυνητές από το Δίστομο, τη Λειβαδεία και άλλες πόλεις έρχονταν να τιμήσουν τη μνήμη του Αγίου στις 11 Νοεμβρίου. Πολλοί ανέβαιναν το μονοπάτι, που οδηγεί από το λιμανάκι στην Εκκλησία ζυπόλητοι. Πολλοί βοσκοί έταζαν ζώα τους στον Άγιο, τα οποία έβαζαν στον περίβολο της εκκλησίας και αυτά – όπως λένε – έκαναν μόνα τους τρεις φορές το γύρο της. Κατόπιν τα έσφαζαν και προσέφεραν το κρέας τους στους προσκυνητές.

Σήμερα, στην όμορφη αυτή εκκλησία μπορεί να φτάσει κανείς είτε από το δρόμο Ιτέας – Δεσφίνας, στρίβοντας δεξιά στην πρώτη στροφή (πέταλο) και ακολουθώντας το χωματόδρομο, είτε από τη Δεσφίνα.

ΑΓΙΟΙ ΑΝΑΡΓΥΡΟΙ

Ανεβαίνοντας το στενό δρόμο, που οδηγεί από τον Άγιο Μηνά στη Δεσφίνα, συναντούμε το εκκλησάκι των **Αγίων Αναργύρων Κοσμά και Δαμιανού**.

Ο ναός είναι τύπου βασιλικής, με - το συνηθισμένο στις εκκλησίες της Δεσφίνας - υπόστεγο στη δυτική πλευρά του.

Το κωδωνοστάσιο του ναού βρίσκεται στη βόρεια πλευρά του, στον περίβολο, όπου επίσης βρίσκεται και ένα μεγάλο πουρνάρι. Η θέα από το ξωκκλήσι είναι εκπληκτική. Στα πόδια του προσκυνητή ξανοίγεται ο Κρισσαίος κόλπος, ενώ δυτικότερα διακρίνεται το Γαλαξίδι.

Η ωραιότητα του τοπίου φαίνεται ότι προσήλκυσε τον 9ο αι. τον Όσιο Λουκά, ο οποίος ήρθε στην περιοχή και ασκήτευσε για 12 χρόνια, λίγο ψηλότερα από τη σημερινή εκκλησία, σε μια σπηλιά, όπου σήμερα βρίσκεται

εικονοστάσι του Αγίου Βασιλείου. Κάποια επιδρομή πειρατών απομάκρυνε τον Όσιο Λουκά από τη σκήτη του, και τελικά κατέληξε στη σημερινή Μονή Οσίου Λουκά στη Βοιωτία.

[Την ιστορία του Οσίου Λουκά μάς παραδίδει σε σχετικό βιβλίο του ο Γυμνασιάρχης Σοφοκλής Σίδερης]

Ο σημερινός ναός ανακαινίστηκε το 1947 και ξανά, το 1958 όταν επίτροπος ήταν ο Ιωάννης Χήρος (Γραμμένος)· τότε έγινε και η επέκταση του ναού από τον Νικ. Διαμαντή, του οποίου ο πατέρας έχτισε το τέμπλο του.

Παλαιότερα υπήρχε το έθιμο να γίνεται τραπέζι μετά τη λειτουργία, που τελείται την 1η Ιουλίου, κάθε χρόνο.

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (Βάλτος)

Πέντε χιλιόμετρα νότια της Αντίκυρας βρίσκεται ο όμορφος παραθαλάσσιος οικισμός της Δεσφίνας, που ονομάζεται Βάλτος, λόγω ενός μικρού παρακείμενου έλους.

Στον οικισμό υπάρχει μικρό εξωκκλήσι προς τιμήν του Αγίου Νικολάου. Το εκκλησάκι είναι τύπου βασιλικής, προσφάτως ανακαινισμένο, με είσοδο από τα δυτικά και δύο παράθυρα (προς βορρά και νότο) Το τέμπλο είναι χτιστό με γύψινες διακοσμήσεις.

Εκατό μέτρα ανατολικά της εκκλησίας, στην ακτή, βρίσκεται μικρό όμορφο εικονοστάσιο (προσκυνητάρι) του Αγίου Νικολάου, προστάτη των αλιέων της περιοχής.

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (Πρόσακος)

Εννέα χιλιόμετρα νότια της Αντίκυρας, στο μυχό ενός όρμου, βρίσκεται ο οικισμός της Δεσφίνας Πρόσακος, με το μικρό ξωκκλήσι προς τιμήν του Αγίου Νικολάου.

Το εκκλησάκι είναι μικρό, παλιό (χτίσμα των αρχών του αιώνα μας), που δεν έχει ακόμη ανακαινισθεί.

Διαθέτει είσοδο από το νότο και ένα μικρό παράθυρο (κι αυτό νότια). Το τέμπλο του είναι ξύλινο, απλό, κατασκευασμένο χωρίς τέχνη.

Έξω από το ναό βρίσκονται δύο μεγάλες, τετράγωνες, πέτρινες κολώνες που παραπέμπουν σε προγενέστερο λατρευτικό κτίσμα. Άλλωστε ο Πρόσακος, όπως και η Συκιά στα δυτικά (στην οποία υπάρχει αρχαία ακρόπολη και μυκηναϊκός τάφος) βρίσκεται στο μυχό του βαθύτερου όρμου της χερσονήσου της Δεσφίνας, που προσφέρει κατάλληλο αλιευτικό καταφύγιο.

ΑΓΙΟΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ (Μακρού Μαλλιά)

Δεκαπέντε περίπου χιλιόμετρα νότια της Αντίκυρας βρίσκεται ο οικισμός της Δεσφίνας Μακρού Μαλλιά. Στην ανατολική άκρη του οικισμού, ολόασπρο σαν περιστέρι, υπάρχει το γραφικό εξωκκλήσι του Αγίου Σεραφείμ.

Λέγεται, πως το ξωκκλήσι, που χτίστηκε από τους κατοίκους του οικισμού σε μία υπέροχη θέση με θέα προς τον κόλπο της Αντίκυρας και τις Βοιωτικές ακτές, αφιερώθηκε στον Όσιο Σεραφείμ, επειδή ακριβώς απέναντι στη Βοιωτία, στο όρος Δομβού υπάρχει μοναστήρι του Οσίου Σεραφείμ.

Το εκκλησάκι είναι χτισμένο ψηλά, στην άκρη ενός ελαιώνα, που καταλήγει στον παραθαλάσσιο οικισμό Κεραντριά και έχει ανακαινισθεί πρόσφατα. Διαθέτει είσοδο από δυτικά και τρία παράθυρα (ένα βόρεια και δύο νότια).

Το εσωτερικό του είναι λιτό και το τέμπλο του από οπτόπλινθους (τούβλα), που έχουν βαφεί. Στην Ωραία Πύλη ο Ιησούς είναι δεόμενος.

Η μνήμη του Αγίου εορτάζεται στις 6 Μαΐου. Παλιά γινόταν μεγάλο πανηγύρι. Σήμερα, κατάλοιπο του παλιού εορτασμού, είναι το τραπέζι που οργανώνουν οι κάτοικοι του οικισμού με βραστό σφαχτό.

ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ (Κεραντριάς)

Ο Κεραντριάς είναι ένας παραθαλάσσιος οικισμός της Δεσφίνας, στον κόλπο της Αντίκυρας, δύο χιλιόμετρα ανατολικά από τα Μακρού Μαλλιά, στο μυχό ενός μικρού όρμου. Πήρε τ' όνομά του από το εξωκκλήσι προς τιμήν του Αγίου Ανδρέα, που υπάρχει σ' αυτόν.

Εδώ θα σημειώσουμε ότι ο Κεραντριάς και ο Άγιος Μηνάς είναι οι μοναδικοί παραθαλάσσιοι οικισμοί της Δεσφίνας, που έχουν εξωκκλήσια αφιερωμένα σε κάποιον άλλο Άγιο, εκτός του Αγίου Νικολάου.

Υπάρχει μια παλιά Δεσφινιώτικη παράδοση, σύμφωνα με την οποία ο Πρωτόκλητος Ανδρέας, όταν έφτασε στη Φωκίδα, για να περάσει απέναντι στην Πελοπόννησο (όπου και μαρτύρησε) πήρε ένα καΐκι από την περιοχή του Κεραντριά της Δεσφίνας.

Η εκκλησία του Αγίου Ανδρέα είναι τύπου βασιλικής (6,45m · 7,00m), η οποία πρόσφατα επεκτάθηκε προς νότον. Έτσι στο εσωτερικό της παρατηρούμε ότι το Ιερό Βήμα δεν καταλαμβάνει ολόκληρη την ανατολική πλευρά του ναού, αλλά ένα τμήμα της (πλατύ, όσο ήταν πριν την επέκταση η εκκλησία)

Το τέμπλο του ναού είναι ξύλινο.

Ο ναός λειτουργεί κάθε χρόνο στη μνήμη του Αγίου (30 Νοεμβρίου).

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (Συκιά)

Ο οικισμός της Δεσφίνας Συκιά βρίσκεται στο ίδιο ύψος με τον Πρόσακο, αλλά στην δυτική πλευρά της Χερσονήσου, στον Κρυσσαίο κόλπο.

Στο κέντρο του οικισμού βρίσκεται ένα μικρό ξωκκλήσι (το πιο μικρό της Δεσφίνας) αφιερωμένο στον Άγιο Νικόλαο.

Το εκκλησάκι δεν έχει κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό, παρά μόνο το ότι στην Αγία Τράπεζα βρίσκεται ενσωματωμένη κυλινδρική πέτρα (στήλη) με εγχάρακτη ελικοειδή επιγραφή, που, δυστυχώς, δεν διακρίνεται εύκολα.

Η στήλη αυτή, σε συνδυασμό με τα ευρήματα στην ακρόπολη της Συκιάς (1km ανατολικά του οικισμού) και το θολωτό μυκηναϊκό τάφο της περιοχής, παραπέμπει σε αρχαία επιγραφή, που χρησιμοποιήθηκε ως οικοδομικό υλικό στο μεταγενέστερο ναό, όπως συμβαίνει σε πολλά μέρη της Ελλάδας.

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (Μακρανικόλας)

Στο νοτιότατο άκρο της χερσονήσου της Δεσφίνας, σε μια λωρίδα γης, που εισχωρεί στον Κορινθιακό θαλασσοθάλασσο από τους ανέμους και το κύμα, βρίσκεται ο ναός (Μονή) του Αγίου Νικολάου.

Αρχικά ο ναός ήταν αφιερωμένος στον **Άγιο Νικόλαο επίσκοπο Μύρων** (τον προστάτη των ναυτικών), του οποίου η μνήμη εορτάζεται στις 6 Δεκεμβρίου. Επειδή όμως ο καιρός την εποχή αυτή δεν προσφέρεται για μετάβαση στην περιοχή, ο ναός αφιερώθηκε αργότερα στον **Άγιο Νικόλαο τον εν Βουνένοις**, του οποίου η μνήμη τιμάται στις 9 Μαΐου.

Όπως φαίνεται και από επιγραφή στο περιθύρωμα, ο ναός βρίσκεται στη θέση παλαιότερου (του 7ου αι.). Ανακαινίστηκε με προσωπική εργασία ενός μοναχού, του γέροντα Γαβριήλ, ο οποίος τον μετέτρεψε σε Μονή και έζησε εκεί για πολλά χρόνια. Χαρακτηριστικά είναι τα τεχνικά έργα του μοναχού για τη συγκέντρωση του βρόχινου νερού σε υδατοδεξαμενές.

Κοντά στο ναό υπάρχει εκκλησάκι της Παναγίας με οστά μοναχών και πιο δίπλα το εικονοστάσι του Παγκάλου Ιωσήφ, από το οποίο πήρε το όνομά του το ακρωτήριο (Πάγκαλος).

Το μέρος όπου βρίσκεται η εκκλησία είναι ακατάλληλο για αγκυροβόλιο καϊκιών γιατί εκεί “διαλέγουν οι καιροί”*. Έτσι τα καϊκια που έρχονται από πολλές περιοχές (και από την Πελοπόννησο) στις 9 Μαΐου, αγκυροβολούν ανατολικότερα, κάτω από ένα πλάτωμα, που ονομάζεται “Στ’ καλόγερ’ τα κ’κιά”, γιατί εκεί καλλιεργούσαν κουκιά οι μοναχοί.

Η προσέγγιση της Μονής γίνεται είτε δια θαλάσσης είτε με τα πόδια, από τον οικισμό “Μακρανικόλας” της Δεσφίνας.

-
- Επειδή πρόκειται για ακρωτήριο επικρατούν άνεμοι από μεταβαλλόμενες κατευθύνσεις και αρκετά σφοδροί.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ (Γ.Ο.Χ.)

Είναι ένας ναός των Γ.Ο.Χ. (Παλαιοημερολογιτών), που βρίσκεται στη Δεσφίνα, δίπλα στον Παιδικό Σταθμό. Τον χρησιμοποιούσαν οι 80 περίπου οικογένειες Γνησίων Ορθοδόξων Χριστιανών που υπήρχαν πριν από αρκετά χρόνια στη Δεσφίνα για τις λατρευτικές τους ανάγκες.

Γύρω από το ναό είχαν διαμορφωθεί κελλιά, όπου μόναζαν κατά καιρούς μοναχές, οι οποίες ασχολούνταν με “διασίδια” για υφαντά.

Σήμερα ο ναός λειτουργεί περιστασιακά.

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΩΤΗΡΟΣ (Στενό)

Λίγο πριν την Αντίκυρα, στην τοποθεσία “Στενό”, βρίσκεται το εξωκκλήσι της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος, δίπλα στην ακρογιαλιά.

Το εξωκκλήσι χτίστηκε από Δεσφινιώτες, που κατοικούσαν στον οικισμό Στενό και παραχωρήθηκε αργότερα από το Μητροπολίτη Φωκίδας Χρυσόστομο στην Αντίκυρα, επειδή η κωμόπολη αυτή δεν διέθετε εξωκκλήσι (η Αντίκυρα διοικητικά υπάγεται στη Βοιωτία, θρησκευτικά δε στη Φωκίδα).

Το ακρωτήριο (κεφαλή), που υπάρχει πίσω από το ναό ήταν παλιά λιβάδι ιδιοκτησίας Μονής Τιμίου Προδρόμου.

ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΔΑΝΙΗΛ

Ήταν ένα εκκλησάκι χτισμένο σε λόφο έξω από τη Δεσφίνα, στην κορυφή του οποίου στις 23 Μαρτίου 1821 ο Επίσκοπος Σαλώνων Ησαΐας άναψε μια μεγάλη φωτιά (φрукτωρία) για να ειδοποιηθεί απέναντι η Πελοπόννησος ότι η Ρούμελη ήταν έτοιμη για την Επανάσταση.

Σήμερα το εξωκκλήσι είναι γκρεμισμένο και στη θέση του υπάρχει μικρό εικονοστάσι· η ανέγερσή του προς το παρόν είναι δύσκολη, γιατί δεν υπάρχει αμαξιτός δρόμος που να οδηγεί εκεί.

ΑΓΙΟΣ ΞΕΝΟΦΩΝ

Απέναντι από τη Νέα Μονή Προδρόμου και λίγο πιο πάνω από το παλιό εξωκκλήσι του Αγίου Γεωργίου, στην τοποθεσία “Ξενοβός”, υπάρχει ένας αμυγδαλεώνας που ανήκει στη Μονή. Μέσα σ’ αυτόν υπήρχε εξωκκλήσι προς τιμήν του Αγίου Ξενοφώντος, το οποίο σήμερα είναι πεσμένο. Εκεί υπήρχε κελλί, πηγάδι και -παλιότερα- αμπέλια που καλλιεργούνταν από το μοναχό Ιγνάτιο Παρασκευόπουλο, γι’ αυτό και η τοποθεσία σήμερα ονομάζεται και “του Ιγνάτη το μαντρι”

ΑΓΙΑ ΕΙΡΗΝΗ

Στο δρόμο προς Δίστομο και στ’ αριστερά, στην πλαγιά ενός βουνού από το οποίο κατέρχονται αγωγοί μεταφοράς πόσιμου νερού, υπήρχε παλιότερα το εξωκκλήσι της Αγίας Ειρήνης, στην τοποθεσία που ακόμη και σήμερα οι Δεσφινιώτες ονομάζουν “*Αγία-v-Ερήνη*”. Σήμερα -δυστυχώς- και το ξωκκλήσι αυτό είναι πεσμένο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Όταν ξεκινήσαμε την προσπάθειά μας για τη συλλογή, κατάταξη και παρουσίαση του υλικού του σχετικού με τις εκκλησίες της Δεσφίνας, ο κύριος στόχος μας δεν ήταν τόσο η άρτια παρουσίαση, γιατί και τα μέσα μας ήταν ελάχιστα και δεν διαθέταμε την ανάλογη πείρα. Άλλωστε και ο σκοπός της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης δεν είναι η τέλεια παρουσίαση ενός προγράμματος, αλλά ο προβληματισμός και η συνειδητοποίηση του ρόλου όλων μας στην οικοδόμηση ενός καλύτερου μέλλοντος.

Στην επτάμηνη λοιπόν αυτή “περιπέτειά” μας, ανακαλύψαμε ότι σιγά-σιγά εισχωρούσαμε όλο και περισσότερο στην ουσία του θέματός μας, με αποτέλεσμα να εντείνεται ο προβληματισμός μας για κάθε μια από τις παραμέτρους του.

Τα συμπεράσματά μας λοιπόν ξετυλίγονται προς δύο κατευθύνσεις. Η πρώτη έχει να κάνει γενικά με το ρόλο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ενώ η δεύτερη με τα προβλήματα που αφορούν στις εκκλησίες και τα εξωκκλήσια της Δεσφίνας.

Είναι η πρώτη φορά που στο Γυμνάσιο Δεσφίνας πραγματοποιούνται προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με μαζική συμμετοχή τόσο των μαθητών όσο και των διδασκόντων. Για μάζ τους μαθητές ήταν μια ανεπανάληπτη εμπειρία. Αφήσαμε πίσω μας τα

θρανία, τα βιβλία, την απομνημόνευση και τον πίνακα, και ανακαλύψαμε το πώς κάποιες ώρες μπορούν να είναι τόσο ευχάριστες όσο και δημιουργικές. Η ενασχόληση με το πρόγραμμά μας μάς έδωσε τη δυνατότητα να επεκτείνουμε τις δραστηριότητες του σχολείου μας πέρα από τα στενά όρια του προαυλίου του και να διαδραματίσουμε έναν κάποιο ρόλο στα πλαίσια της τοπικής κοινωνίας. Συναντηθήκαμε με φορείς, παράγοντες, απλούς ανθρώπους. Τους μιλήσαμε, τους ακούσαμε, τους ευχαριστήσαμε και, όταν έπρεπε, τους επιτιμήσαμε...

Θεωρήσαμε αδικαιολόγητο το γεγονός ότι φτάσαμε στο 1996 για να παρουσιαστούν οι εκκλησίες και τα εξωκκλήσια της Δεσφίνας. Πληροφορηθήκαμε ότι είχε γίνει μια παρόμοια προσπάθεια από το Δημοτικό Σχολείο προ ετών, αλλά το υλικό που συνέλεξαν “χάθηκε” (!) σε κάποιο συρτάρι της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Επισκεφθήκαμε το πανέμορφο **παλιό Μοναστήρι του Άη Γιάννη**. Χρειάστηκε να βαδίσουμε για 20 περίπου λεπτά, ακολουθώντας ένα δύσβατο μονοπάτι, χαραγμένο από τα κατσίκια, για να αντικρύσουμε ένα θέαμα, που μάς δημιούργησε ανάμεικτα συναισθήματα: το παλιό μοναστήρι, με τη Βυζαντινή ομορφιά του, σ’ ένα άγριο αλλά και ειδυλλιακό ταυτόχρονα τοπίο, δίπλα του όμως μαντριά αιγοπροβάτων, πολλά από τα οποία έβρισκαν καταφύγιο στα γκρεμισμένα κελιά των καλογέρων. Πρώτη, οπωσδήποτε αναγκαιότητα αποτελεί η διάνοιξη δρόμου προς τη μονή, αφού άλλωστε και η διαμόρφωση του εδάφους, απ’ ό,τι είδαμε, το επιτρέπει. Καλό θα ήταν να περιφραχθεί ο χώρος του Μοναστηριού, ώστε να μην το προσεγγίζουν τα αιγοπρόβατα, αλλά να ληφθεί μέριμνα για το πότισμά τους από τη φυσική υδατοδεξαμενή που υπάρχει στο βράχο δίπλα στο καθολικό της Μονής.

Τα πιά πολλά ξωκκλήσια που επισκεφθήκαμε βρίσκονται σε καταπληκτικές τοποθεσίες. Η πρόσβαση όμως σ’ αυτά είναι δύσκολη. Συγκεκριμένα, για να επισκεφθούμε τον **Άγιο Σεραφείμ στα Μακρυά Μαλλιά και τον Άγιο Αντρέα στον Κεραντριά**, χρειάστηκε οδήγηση δυόμιση ωρών σε χωματόδρομο. Γνωρίζουμε βέβαια, ότι η βελτίωση του οδικού δικτύου είναι δύσκολη, γιατί η Κοινότητα Δεσφίνας με τα 149 τετραγωνικά χιλιόμετρα έκταση, είναι η μεγαλύτερη της χώρας. Και αναγνωρίζουμε το έργο της Κοινότητας, που στα δύσκολα σημεία έχει ρίξει τσιμέντο, ώστε να επιτρέπεται, έστω και μ’ αυτούς τους όρους, η πρόσβαση. Θα πρέπει όμως να συνεχισθούν οι προσπάθειες σ’ αυτή την κατεύθυνση.

Εκείνο που αποτελεί ιδιομορφία του χωριού μας είναι το καθεστώς συντήρησης των εκκλησιών. Όπως μάς εξήγησαν οι ιερείς του χωριού μας Κωνσταντίνος, Αθανάσιος και Χαράλαμπος, επειδή τα έσοδα των ενοριών δεν επιτρέπουν τη συντήρηση και των 37 εκκλησιών, κάθε μια απ’ αυτές έχει “υιοθετηθεί”, κατά κάποιο τρόπο, από τους επιτρόπους της, οι οποίοι με δικά τους έσοδα τις περισσότερες φορές, φροντίζουν για τη συντήρησή τους. Έτσι η συντριπτική πλειονότητά τους βρίσκεται σε αρκετά καλή κατάσταση, παρά το μεγάλο αριθμό τους και το δύσβατο του εδάφους όπου βρίσκονται. Βέβαια σε αρκετές διαπιστώσαμε κάποιες οικοδομικές παρεμβάσεις που, αν και αξυτηρετούν πρακτικούς σκοπούς, αλλοιώνουν το χαρακτήρα της εκκλησίας. Ως παράδειγμα θα αναφέρουμε το γραφικό εκκλησάκι των Αγίων Αναργύρων και το αταίριαστο κόκκινο στέγαστρο στη δυτική πλευρά του ναού, προφανώς για να προστατεύονται οι προσκυνητές από τον ήλιο.

Κάποιες εκκλησίες επίσης χρειάζονται επισκευή ή ανακαίνιση, χωρίς όμως να αλλοιωθούν τα μέχρι σήμερα χαρακτηριστικά τους. Τέτοιες είναι ο Άγιος Νικόλαος στον Πρόσακο και η Μεταμόρφωση του Σωτήρος στη σπηλιά. Ακόμη, οι τρεις ερειπωμένες πλέον εκκλησίες, ο Προφήτης Δανιήλ, ο Προφήτης Ξενοφών και η Αγία Ειρήνη, θα πρέπει να ξανακτισθούν γιατί είναι στενά συνδεδεμένες με την ιστορία του χωριού.

Ο **Βυζαντινός ναός των Παμμεγίστων Ταξιαρχών** έχει αφεθεί ολοκληρωτικά στην τύχη του. Οι τοιχογραφίες του χρειάζονται συντήρηση από την υγρασία και τον καπνό τόσων χρόνων από τα κεριά.

Τελευταίο αφήσαμε το σπουδαιότερο ζήτημα, που έχει να κάνει με την επάνδρωση και την ανάδειξη της **Νέας Μονής Τιμίου Προδρόμου**. Σχετικά με την επάνδρωση, γνωρίζουμε όλοι την ουσία του προβλήματος και τις προσπάθειες του Σεβασμιωτάτου κ. Αθηναγόρα προς την κατεύθυνση αυτή. Κρίνουμε ότι αυτή συνδέεται άμεσα με την ανακαίνιση των κελιών της Μονής και την επανασύσταση της περίφημης Βιβλιοθήκης της. Θεωρούμε ότι τα βιβλία της Μονής, καθώς και οι τέσσερις ιστορικές εικόνες που βρίσκονται σήμερα στη Μονή Προφήτη Ηλία, θα πρέπει να επιστραφούν στον Άη Γιάννη, αφού όμως πρώτα επανδρωθεί η Μονή και εξασφαλισθεί η υλικοτεχνική υποδομή της Βιβλιοθήκης.

Θα προτείναμε επίσης την ανάληψη από τον Πολιτιστικό Σύλλογο, την Κοινότητα και τα Σχολεία του χωριού πρωτοβουλιών για πραγματοποίηση εκδηλώσεων, με σκοπό την προβολή των μικρών κυρίως εκκλησιών που βρίσκονται ξεχασμένες και απομονωμένες. Οι εκδηλώσεις αυτές θα μπορούσαν να είναι: επίσκεψη στα εξωκκλήσια με αφορμή την

πανήγυρή τους, αναβίωση παλιών εθίμων που σχετίζονται μ' αυτά και φροντίδα για τη συντήρησή τους και ανάδειξή τους.

Καταλήγοντας, επισημαίνουμε ότι γνωρίζουμε πως αυτά που προτείνουμε δεν είναι εύκολα. Γνωρίζουμε επίσης όμως και την καλή διάθεση τόσο της Κοινότητας Δεσφίνας, όσο και των τριών ιερέων του χωριού να βοηθήσουν προς την κατεύθυνση αυτή, σε συνεργασία και με άλλους φορείς, όπως είναι ο Πολιτιστικός Σύλλογος και ο Σύλλογος των Απανταχού Δεσφινιωτών. Θέλουμε να ελπίζουμε ότι και η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση αλλά και η Μητρόπολη Άμφισσας θα ευαισθητοποιηθούν, ώστε να προστατευθεί και ν' αναδειχθεί η πλούσια αυτή θρησκευτική και πολιτιστική κληρονομιά μας.

Η Γ΄ ΤΑΞΗ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΔΕΣΦΙΝΑΣ

(σχολ. έτος 1995-96)

- Διώτη Γεωργία
- Δροσερού Όλγα
- Ευθυμίου Ασημούλα
- Καλλιακούδα Ασπασία
- Κωνσταντίνου Ευσταθία
- Λαυρέντιος Ιωάννης
- Λεοντίου Δημήτριος
- Ληξουργιώτης Ιωάννης
- Μαργαρίτη Μαρία
- Μελέτη Σοφία
- Οικονομοπούλου Νικολία
- Οικονόμου Αθανασία

- Οικονόμου Αργυρώ
- Περδίκη Ευσταθία
- Πονήρη Ελένη
- Σαμουήλ Βασιλική
- Σαμουήλ Θεόδωρος
- Σαμουήλ Χαράλαμπος
- Σκαλτσώνης Παναγιώτης
- Χλεμπογιάννη Ελένη
- Χλεμπογιάννης Γεώργιος
- Χλεμπογιάννης Ταξιάρχης
- Χριστοδούλου Αναστασία

Γ.Ν. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ευχαριστούμε

- τους ιερείς της Δεσφίνας **Πυροβόλου Κωνσταντίνο, Μίχο Αθανάσιο** και **Σκαλτσώνη Χαράλαμπο**
- τον **Διαμαντή Νικόλαο**, για τις πληροφορίες που μας έδωσε.

- τον **Σκαλτσώνη Χαράλαμπο** για την παραχώρηση εκ μέρους του των τεχνικών μέσων, που χρειαστήκαμε.
- τον **Καμίση Νικόλαο**, καθηγητή Βυζαντινής Μουσικής στο Δημοτικό Ωδείο Ιτέας και Ιεροψάλτη και τον **Καλλιάρα Χρήστο**, καθηγητή στο Τ.Ε.Φ.Α.Α Τρικάλων και Ιεροψάλτη.
- τους επιτρόπους των εκκλησιών, που μάς βοήθησαν στην έρευνά μας.
- τον **Φαράντο Ιωάννη**, για την τεχνική υποστήριξη που μας παρέσχε

Γ.Ν. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ